

ארבעה סיפורים ואחד

מתי מגד

א. סיפורו של גדעון

לבסוף, לאחר שעברה עליו שעה ארוכה בישיבה זו ליד השולחן ולפניו גליון-הנייר הריק, שמט את העט מידו ולא כתב עוד כלום. אכן מאיר אפשר מסוגל הוא להבין את אלה הדברים שביקש לכתוב אליו — הוא לבדו. אך כשניסה לקלמס משהו על גבי הנייר, דמה שוב בעיני עצמו לאיתו נער רך, לפני עשר שנים, שהיה מבקש אהדה והבנה אצל מאיר, ידידו האחד, ולא לגדעון רייד, שליח-בעמיו, שכגבר נהג כמו שנהג, לפני שעות אחדות בלבד, באמרו...

מילא. גם הרגשה זו תחלוף לה, כרבות אחרות; וכאשר ייתבע שוב למעשים, שאינם תלויים בהכרעת מצפוננו, ינהג שוב כגבר.

והרי מי שדיבר כך באזני פרד וחווה, כאשר דיבר, לא נער הוא. אפילו פרד הודה בכך, אם כי לא אמר זאת, כשיצא שחוח כלשהו מן החדר שהשאר בו את שניהם — אותו ואת חווה — לברם, כמי שמודה בזכותם להיפרד בלא-עדים... וכשנשארו לברם, יפה עשה, שלא אחז בהודמנות לנשק לה לפני לכתה, רק התבונן בה חרש, כשהוא מרחם או לא על עצמו כי אם עליה, על שמוכ-רחה היא ללכת מעמו אל פרד, ולבסוף אמר: "גו, לבי, לכי לך. הרי מחכה הוא לך". וראה כיצד היא הולכת לאטה, ראשה מורכב, ומגעת עד מקום עמדו של פרד; וכיצד הוא משלב זרועו בזרועה ושניהם מסתלקים מן המקום, לגמרי לא כשניים שמצאו זה את זה מחדש, כי אם... אלמלא חשש, היה אומר בוודאי: כשניים שעולים לעקידה.

"ההיחה", עולה בו צחוק מעושה, כבעל-כרחו. כן, היה בו הכוח לזוטר, הוא יוצא וידו על העל-יונה, כביכול; הוא סולח לפרד ושולח את חווה בחזרה אליו... פרד, מכל מקום, וודאי שמפרש את התנהגותו כסליחה, כויתור מצדו של החוק יותר, של המאויש יותר, לחלש, לעלוב; פרד, מן ההכרח שיהא מדמה כך, שאם לאו כל עולמו מתמוטט וכל הדרכים לחיים נחסמות לפניו.

ושמא... שמא בתוך-תוכו מבין גם פרד שלא מעודף-כוח אלא מחמת חולשה עשה מה שעשה? — שמא טועה הוא בו ואפשר חכם הוא, אף מנוסה יותר בחיים, ממנו? מי לידו יתקע שבעבור השניים את קרן-הרחוב, לא פרץ זה בצחוק של לעג, או לפחות לגלג עליו בלבו ואמר בינו-לבינו: "ושוטה זה סבור שניצחני בגודל לכו! — ושוטה זה סבור שאחרי שיצאתי בשלום אתחיל באמת לחזור בתשובה... שוטה זה! — אינו אלא נער, נער חסר-נסיון, שנמסרו בידו הכרעות שאין בכוחו לעמוד בהן, או שאין חכמת-חיינו מספקת אפילו להבינן..."

כן, מי לידו יתקע, כי לאחר כל אלה אין פרד יוצא כמנצח! — והרי, מכל מקום, אליו חזרה חווה. ואם היא היתה נקודת-המוקד של ההכרעה החמורה הזאת שעמדה לפניו, משמע שהנצחון (אם מותר לכנות זאת כך) הוא שלו, של פרד, ולא של גדעון...

אך מה הוא יודע על המתרחש בלבו של פרד? — ובעצם, לא זה העיקר, מה חושב עליו פרד וגם זה אינו העיקר, מה חווה חושבת עליו ועל מעשהו. מה שחשוב באמת אינו אלא מה שהוא, גדעון, מרגיש, מה שהוא יודע על פשר מעשיו ועל מניעיהם.

אך מה הוא יודע על-כך? — כלום יכול אתה, גדעון — שמעו אזניו כביכול את פיו דובר אליו — כלום יכול אתה לשים ידך על לבך ולהישבע כי רק מניעים טהורים הניעו אותך לנהוג כך, ולא שמץ חולשת-דעת, או פחד, או כניעה לכוחות חזקים ממך? — כלום ברי לך באמת, שלא הכרעת כך אלא משום שבסתר-לבך חשת כי אי-אפשר היה לעשות אחרת; ואפילו רצית בכך, אפילו נראתה לך דרך זו דווקא כצודקת, כנבונה, אפילו כך, הן ידעת שרק מחמת שאי-אפשר היה להכריע אחרת...

אך מה, בעצם, פירושו של "אי-אפשר" זה? — כלום אין הוא "אי-אפשר" שמותחם רק בת-חומי הכרתו, הבנתו-את-עצמו, התחשבותו באפשרויות-החיים השונות? — מדוע, איפוא, מרגיש הוא — גם עכשיו, שעות ספורות לאחר הפרידה — שאנוס היה לנהוג כפי שנהג? — והרי יכול

היה לומר לה, לחווה: אסור לך לחזור אל פרד. ולא בלבד על-שום שנתגלו מעשירי-שבעבר, כגידתו בחבריו, חטאו לנו לכולנו, אלא גם משום שלך חטא, כך בגד... והרי יכול היה לומר לה עוד: אם תחזרי אליו — משמע ששורפת את כל הגשרים אלינו; משמע שמסכנת את עתידך; משמע שתהיי נידונה כל ימך לשותפות איומה זו בחייו של אדם שנתגלה גם לך בשפלותו, ולא תוכלי עוד כל ימך להשתחרר מזכר העבר הקודר, המשפיל...

מדוע לא דיבר אליה כדברים האלה? — מדוע אמר לה, תחת זאת, שצודקת היא בבחירתה, ושבאמת קשור גורלה בגורלו של פרד דווקא, ושאסור לה לעזבו? — מדוע אמר לה: צדקת. אין אנו יכולים לבנות את אהבתנו על חרבות חייו של פרד... רק מדמים היינו שתיתכן אהבה כשלנו וש אפשר לה להיות מסד לשותפות-חיים. והרי שותפות-חיים יכולה את לבנות רק אתו... והרי הרשות נתונה היתה בידו. יכול היה אפילו — אילו רק רצה בכך — לומר לה: ראי, רשאי אני להביא לדון את פרד שלך. ואז אין ספק ששופטיו ירשיעוהו. אין אני יודע מה עונש יפסקו לו, אך ודאי הוא שימחקוהו מרשימת הזכאים לעליה. זה, לפחות, בגדר ודאי הוא. ואפילו לא אתערב בדבר כלל. ואפילו אניה לך ולחבריך להיות העדים והשופטים גם יחד. כן, יכול אני להניח לכם להיות השופטים. ואתם לא תוכלו שלא להרשיעו ואתם לא תוכלו שלא למחוק את שמו.

אילו רק רצה בזאת... יתר על כן, חובתו היתה לעשות כן. שהרי לאמתו של דבר, אין הוא יודע מה יאמר אם יתבעו ממנו הממונים עליו דינוחשבו על הפרשה כולה.

והרי עלולים הם לתבוע ממנו דינוחשבו! — עלולים הם לשאלו: מה אירע, איפוא, לאתו בוגד שדרשנו ממך לגלותו? ומה ישיב להם? — היאמר: בשל חווה אחת — כלומר, אשתו של "אותו בוגד" — עזבתיו לנפשו? — כלום יספר להם שעל-שום שאהב את אשתו... כלום יספר להם איפוא את האמת? —

אך מהי האמת? — מדוע באמת הניח לפרד לצאת בשלום? — והרי לא מצפוננו שלו עומד כאן לדיון, כי אם גורלו של בחור יהודי, שנתגלה כי הסגיר לידי הנאצים — במישרין או בעקיפין — את השליח היחידי שבא מן הארץ לסייע לחבורת פרטיזנים אחת, שגם אותו בוגד (כלומר פרד, כפי שידוע לו עתה) נמנה עמה... ולא עוד אלא ששליח זה, יריב, ידו מנוער הוא, ולא עוד אלא שרק כדי לגלות את עקבותיו נשאר כאן, בעיירה עלובה זו, חדשים מספר למעלה מן המועד.

חייב היה, משמע, לענוש את פרד, או למסרו בידי אלה ששלחוהו; או, לפחות, לגלות את קלונו ברבים...

לא, לא היה זה מעיקרו ענין שבינו לבין פרד וחווה; אף לא היה זה ענין שבינו לבין מצפוננו. כביכול, ובכך שעזב את פרד לנפשו (עם חווה או — מבחינה זו — גם בלעדיה) בגד בשליחותו, הפר משמעת... הפר

הו, לא, גם לחווה לא הביא מעשהו טובה, שהרי אל מי נתן אותה לחזור? — אל אדם, הקרוי אמנם בעלה... אך יום-יום, אם תחזור ותחיה עמו, כאשת-חיקו, אנוסה תהיה להיזכר, אפילו בעל-כרחו, כיצד התקלס בה במשך שנתים, אותן השנתים שמדמה היתה כי הוא מנאמני הלוח-מים בנאצים.

אילו, לעומת זאת, היתה הולכת עמו, עם גדעון... והרי כך אמרה כמו פיה: רוצה אני להיות שלך ולא לדעת עוד, לא לזכור עוד דבר מכל מה שעבר עלי, עלינו, כל השנים הללו...

למי איפוא גרם טובה במעשהו? — לא לאיש, ואפשר, אף לא לפרד עצמו. אכן, הוא לא נתן כוון, כמוכן, לגמול לו טובה-תחת-רעה. לא מסלחנות עשה מה שעשה. אך אפשר שגם לאחר שנתגלגלו הדברים כך — לא יכיר לו פרד תודה כלל; אפשר שגם הוא, פרד, יהיה מקללו על שבמעשהו מאלץ הוא אותו לזכור, להודות בפשעו יום-יום, להסתופף כל ימיו בצלו... אפשר, אפילו, שפרד עצמו היה בוחר להישאר כאן, שלא להגיע כלל לארץ, מעדיף להיפרד מאשתו, כדי למרק את חטאו ביסורים. הוא, גדעון, דומה עליו שאילו היה במקומו של פרד, היה בוחר דווקא במוצא זה, היינו, בכפרת החטא על-ידי העונש. שכך, במרוצת הימים, אפשר היה מגיע לה-

אמין כי כבר שולם לו כגמולו. ואילו כיוון שהניחו לו, ואשתו חזרה אליו, ולא יזכיר לו איש את עונו — שהרי עדיין אין איש יודע כי נתגלה הבוגד — לא יכופר עונו לעולם... או שמא דוקא בזאת רצה גדעון, כלומר — להעניש את פרד עלידי מעשה סליחה וויתור זה? — אך מי ביקש זאת מידו? — רק אחריות כבדה-מנשוא נטל בכך על עצמו! — וכלום לא מיטיב היה לעשות אילו הטילה על כתפי אחרים! — כלום לא דן בכך את עצמו לליבוטי-מצפון שאין להם סוף? — והרי רק לשווא ינסה לומר אל לבו כי מצפונו הוא שחייבו לעשות מה שעשה. אילו כן היה, צריך היה להרגיש, לפחות, הקלה כלשהי לאחור שהכריע. והנה, תחת זאת, מתלבט הוא בצידוק עצמו לא פחות, אם לא יותר, מאשר לפני ההכרעה...
הו, אילו אפשר היה, לו, לפחות, להימלך בדעת מישוהו לפני שהכריע! — אילו אפשר היה לו לבוא אל מישוהו — אל מאיר, למשל — ולספר לו:

“...באתי לעיירה זו, כדי לאמן חבורת-צעירים, לפני עלותה לארץ.

בשהותי כאן פגשתי אשה צעירה אחת, זו חווה, וזו אהבתני, או רק מדמה היתה, ואף אני — ספק אהבתיה ספק נענית, מתוך השיעמום, לאהבתה שלה. והנה נתברר שאחד מחבורת-צעירים זו גרם למאסרו — וממילא גם למותו — של יריב, ועלי הוטלה גם שליחות ארוכה זו, לגלות מיהו. גייסתי אפוא לעזרתי מבני-החבורה, וקודם-כל, את חווה זו, שהראתה לי סימני חיבה והערצה, דומה בוכותה של ארץ-ישראל, שריחה, כביכול, נשאתי עמי). אחרי עבודת בילוש של שבועיים ימים בקירוב נתחוויר לי שאותו אדם מבוקש אינו אלא פרד, כלומר, בעלה של חווה — והוא ראש-וראשון ביניהם, הארי שבחבורה, ואיש לא היה עלול לחשוד בו. והנה, דווקא לאחור שנתברר לי שהוא-הוא האיש, הפך החיזור הקל והבלתי-מחייב והיה לאהבה ממש. לא אתאר לך, כמובן, מה ואיך. קיצורו של דבר, תחילה לא גיליתי לה לחווה כי פרד הוא האיש. בה בשעה הנחתי לכל המחיצות שבינינו ליפול, עד שיום אחד באה ואמרה לי שרוצה היא להיפרד מבעלה ולהינשא לי. גם אני רצייתי בכך, בכל לבי, באמת. יכול היתי, כמובן, לחזק עוד את החלטתה, על ידי שהייתי מגלה לה את הידוע לי עליו (ובין השאר גם את דבר בגידתו בה עם נשים אחי-רות) אך לא עשיתי זאת. אפשר משום שרצייתי באמת ובתמים כי תינשא לי רק מאהבתה אותי, ולא על שום שבעלה בוגד הוא, פושע, ואולם, אחרי שלושה ימים (שלושה ימים של אהבה, שאיני יכול להעלות לפניך אפילו שמץ ממנה) באה ואמרה לי כי יודעת היא מי הוא אותו אדם — שיחד אתי טרחה לגלותו — ושעל-כן חוזרת היא אליו.

ועכשיו, אמור-נא אתה: מה צריך אני לעשות? — כלום צריך אני לומר לה כי בהישארה עמו, דנה היא גם את עצמה לכליה? — או... אמור! — עוף עצה! — מה צריך אני לעשות? — — — אך בינור-לבינו יודע גדעון שאפילו היה מישוהו לידו, לא היה נמלך בדעתו כלל. כל-כך, גם משום שמבקש היה להכריע לבדו בשאלה זו וגם משום שאילו שאל עצה, היה מתחייב בכך לקבלה. תהי יודע הוא מה היה מאיר, למשל עשוי ליעץ לו: אותו דבר, משמע, שהוא עצמו בחר בו... אילו רק את אלה הדברים היה משמיע באזניו.

או אפשר צריך היה להשמיע גם דברים אחרים? — לספר לו, למשל, מה גדולה האהבה אשר בינו לבין חווה? — — —

נניח — חושב גדעון — שדברים כאלה ניתנים מעיקרם להיאמר באזני הזולת — ואפילו הוא רע-כאח לו — מה היתה תוספת-וידוי זו עשויה לשנות? — כלום לא אהבה גדולה זאת, דווקא היא שהניעה אותו להכריע כמות שהכריע? — כלום לא בגללה ידע שאין הוא יכול לשאת את חווה לאשה? — — — משל כל-כך גדולה אהבתם, עד שאין לה מקום כלל בעולם זה, שבו חיים גם הפרדים למיניהם, המהווים בו את יסוד-הממש; ולא, חלילה על שום שפושעים ובוגדים הם (לא, כרי הודאת-יאוש כזאת אין גדעון עשוי להגיע) אלא על שום שהם... שהם... נאמר: נבון-ני-חיים יותר, יודעים יותר ממנו עד-מה אין החיים-שבממש נתונים כלל לבחירתנו, לכיווננו, ועד-מה אין רצונותינו מסוגלים כלל לקרום עור-וגידיים; או עד-מה, דווקא בקרמם עור-וגידיים, חדלים הם, בעצם, להיות רצונות גדולים ואהבה גדולה...
אך אילו היה מספר זאת למאיר, לא היה סיפורו מצדיק את מעשהו. אילו סיפר לו שלאמתו של דבר, החזיר, כביכול, את חווה אל בעלה משום שפחד היה בו מפני אהבתה... לא, מאיר לא היה

מקבל, לא היה מבין ולא היה מצדיק פירוש זה של מעשהו. בצדק, איפוא, היה אומר לו אל-נכון, כי אין הוא רשאי להעשות שותף-לבגידה בשל אהבה גדולה אחת ובשל פחדו ממנה... ועוד היה אומר לו כי אם-אמנם ביקש להשתחרר מאהבה זו, יכול היה לעשות זאת בכל דרך שבועלם, ורק לא על-ידי שיפטור גם את פרד מן האחריות על פשעו.

ואמנם, מדוע זה נתן לפרד ליהנות מהכרה זו שהכיר פתאום כי הוא אינו מסוגל... הבלים. רק בדיה היא שבדה מלבו, כל אותו ענין באהבה הגדולה מכוחו; אמצאה תפלה ולא כנה, ומכל מקום, מה ענין פרד לכאן? — מדוע באמת הניח לו ללכת? — ומה יענה, אם יישאל לפשר מעשהו? —

יכול הוא, כמובן, לבדות תירוץ אחר. יכול הוא, למשל, לומר כי מאחר שעמד היטב על נסיבותיה של אותה בגידה, נתברר לו שאין איש כמוהו — ולענין זה, כל שליח אחר מן הארץ — יכול ורשאי לשפוט את פרד, או כל אדם אחר שהיה עומד במקומו... וכלום יהיה זה תירוץ בלבד? — כלום לא עברה גם מחשבה זו בלבו, אותו רגע כשאמר לחווה: "נו, לכי, לכי לך, הרי מחכה הוא לך", תחת אשר יאמר כי החליט למחוק את שם פרד מרשימת העולים? — או כלום לא פחד שחווה תטיח דברים מעין אלה בפניו, ועל-כן הקדים ואמר מה שאמר? —

אינו יודע, ושוב אינו בטוח כי עשוי הוא לגלות דבר זה לעולם. ועל-כן, עלול הוא לשאת בלבו, עד עולם, את זכרה של הכרעה זו ולהיות תמיד, ללא מוצא, טרף לספקותיו ולליבוטיו... עלול הוא, איפוא, לשאול ולחזור לשאול בלבו תמיד: מה המעשה אשר חייב הייתי לעשותו כדי להביא, כדי להיפטר מאלה הספקות, ולא עשיתיו? — ומה המעשה אשר לא עשיתיו, משום שכנראה לא יכולתי לעשותו ועם זאת חייב הייתי... —

וכבר איחר את המועד לחזור בו ממעשהו. וצריך הוא, איפוא, לארוז חפציו ולהסתלק מכאן עוד היום, מיד, גם בלא שיודיע על עזיבתו לאנשי החבורה... ומדוע אינו קם והולך? — האמנם מבקש הוא עדיין לתקן את המעוות, שלא יוכל לתקן? — האמנם מבקש הוא עדיין לקרוא לחווה, או לפרד, ולהטיח בפניהם ברכת-פרידה אחרת, לא וות-רנית ולא סולחת, כדי שידעו, לפחות... —

היה לבו מהסס וכמו מבקש לעשות את הבלתי-אפשרי, היינו להחזיר את מהלך-הדברים אחר-רנית, לנקודת-המוצא שלו ולהתחיל הכל מחדש. צריך היה, אילו יכול, להתחיל הכל מחדש. רק אינו יודע היכן היא אותה נקודת-מוצא; ואפשר שמשום-כך בלבד אינו מנסה להתחיל מחדש. ותחת זאת יושב הוא בחדר-עבודתו, לפני גליון-הנייר החלקי, ואינו כותב עליו דבר, רק מהרהר בקדרות, שגם עתה נוכח לדעת עדימה אינו מסוגל לברוח מעצמו ועדימה כל שהתרחש לו ובו היה בבחינת אישור להכרה תפלה זו.

והרי זו, ידע, הכרה שיכול הוא להדבירה, אילו רק ידע להסתכל בדברים ולבחנם גם מנקודת-ראות אחרות, לא שלו, ולאמת את סיבות-הכרעתו על-ידי שיעביר עליהן גם את קווי-ההגדרה המתקשרים לאותן נקודות-ראות אחרות, כגון נקודת-ראותו של מאיר, או של חווה, או של פרד, או של הממונים עליו.

אילו יכול לעשות זאת, לפחות...

ב. סיפורה של חווה

כשיצאה חווה מאצל גדעון, לא נתעכבה אף רגע אחד והלכה ישר, אם כי לאט לאט (גם כך נראו לה צעדיה נכפזים מדי, הרבה יותר מדי) אל פרד, שעמד והמתין לה בקרן-הרחוב. כשתגיע אל מקום עמדה, אסור שיבחין פרד באיזה מאמץ עלו לה צעדים אטיים-ונחפזים-מדי אלה; כשם שאסור לו, כמובן, שידע באיזה מאמצים עלתה לה מעיקרה אותה החלטה שלה לחזור אליו, תחת אשר תשטה מעליו — ומעל גדעון גם יחד — ותברח אל מחוץ לעיר, לשדות, הרחק-הרחק, בעצמה אינה יודעת לאן, לאלו מרחקים אבודים, עד מעבר לכל, עד מעבר...

לא, אסור לו לפרד לדעת כי ביקשה לברוח, ולעולם אסור לו לדעת מאומה מכל מה שנתרחש בה בימים אלה, בשלושה ימים נוראים אלה. צריכה היא לבוא עד מקום עמדה כשהיא מחייכת — וכבר היתה מחייכת — ולשלב זרועה בזרועו — וכבר שילבה זרועה בזרועו — וללכת עמו כאילו

לא אירע דבר. או, מכל מקום, כאילו מה שאירע לא היה אלא טעות־שבאקראי, משוגת־לב חולפת ולא עוד.

ורק תמיהה היתה, כשכבר החלו מהלכים יחד, שלובי־זרוע, מה הוא יודע, ואם מנחש הוא יותר ממה שהוא יודע. רק שאינה יכולה, כמובן, לשאול את פיו. אינה יכולה, איפוא, לשאלו: כלום מנחש אתה שלא הכל סיפירתי לך ולא הכל אספר לך, לעולם? —

אכן, רגע אחד חפצה לשאלו זאת. ועוד יהיו לה אל־נכון הרבה־הרבה רגעים שבהם תחפוץ לשאלו זאת. כל־כך, לא כדי לייסר אותנו, אלא כדי לייסר את עצמה, לחזור ולהעלות זכר אותן שעות שבהן אימצה כל כוחותיה — אם לא למעלה מזה — כדי להסתיר ממנו את הדברים שאסור לו לדעתם עד־עולם.

שהרי בשבילו, בשביל פרד, כבר די במה שהוא יודע, כדי שיקבל את ענשו במלואו. דיו, איפוא, בכך שהוא יודע שבמשך שלוש יממות היתה אהובתו של גדעון. דיו בכך שבמשך שלושה ימים ושלושה לילות, אף למעלה מזה, הרסה במוידיה את הדעה שנקבעה בלבו עליה, היינו כאשה השומרת לו אמונים גם כשיודעת היא כי הוא, פרד, לא שמר לה אמונים... והרי יודע הוא כי עד־עתה לא שילמה לו כגמולו, תחת בגידתו, גם כאשר חשה בה... הו, כן. היטב התייסר כאשר גילתה לו כי היתה אהובתו של גדעון. ועוד יתייסר דיו בימים, בחדשים, אפילו בשנים אשר יבואו. הוא אינו עשוי לשכוח פגיעה זאת לעולם, הוא... שהורגל להיות תמיד האדון, כביכול, המצוה, מורה־הדרך, כשם שהורגל להיות גם המנהיג ומורה־הדרך לחבורה כולה! —

אכן אין חווה משלה את נפשה לחשוב כי רק בשל בגידתה בו מתייסר הוא; יודעת היא, כי יותר מכך נפגע משום שנתגלה בה לפתע הכוח — ששניהם לא ידעו קודם כי מצוי הוא בה — לרצות במשהו, לעשות משהו, בלעדיו...

גם כשהיו שניהם יחד, בהדרו של גדעון, דומה היה פרד כמי שנהרס עליו עולמו, אף שביקש להסתיר זאת תחת מסווה של בטחון עצמי מופרז, ואפילו של גסות. היחזור בטחוני אליו? שיבתה היא אליו אין פירושה עדיין שגם בטחוני־בעצמו יחזור אליו, והרי דבר זה, אבדן הבטחון, הוא הדבר הנורא מכל אשר עלול היה לבוא עליו. נורא אפילו מבגידתו שלו ברעיו... בעיניו שלו, כמובן.

אף שאם תודה על האמת אין היא יודעת כלל כיצד נראית בעיניו, בעיני פרד, אותה בגידה... וגם על זאת לא תשאל את פיו. מכל מקום, לא במהרה, כל־כך, משום שרוצה היא — לא, מוכרח — להניח לזמן לעשות את שלו ולהשכיח את זכר הבגידה.

כי פרד, יודעת היא, מוכרח לשכוח כי בגד ברעיו, בתנועה, באותו שליח מארץ־ישראל. והוא מוכרח לשכוח זאת לא רק למענו, בעיקר לא למענו. מוכרח הוא לשכוח — שאם לא כן, לעולם אין היא נפטרת מזכרונות אלה, מכל מה שכרוך בהם, והוא עצם חייה.

והרי רק לשם כך — כדי שתוכל לשכוח — באה אל גדעון... לא. אפשר שלא לשם כך בלבד. אפשר, שבאמת אהבה אותו, משום שהביא לה בשורה מעולם אחר; או משום שהוא עצמו היה אחר, חכם־לב, נכון להבין, הרבה יותר מפרד. מכל מקום, כך רמזה לו, לגדעון, היינו שעיקר אהבתה בזכות הבשורה שהביא עמו. גדעון לא ידע, לא יכול לדעת, את הצד השני של אותו מטבע — את הכרח השיכחה, את האכזריות שנוצקה מלכתחילה באהבתה, את זה החפץ העז והנורא להשתחרר מעברה, מעברו של פרד, ולהיטהר... היא לא סיפרה לו דבר מכל אלה המאויים, שחוקים היו ממנה, חוקים אפילו מזו התשוקה הפשוטה, הראשונית, שהיתה תוקפת אותה למגע־ידו, למבט־עינו, שנח עליה רגע; או אפשר תשוקה זו ומאוי־שיכחה אלה אחד המה? — רק זאת ידעה עד־מהרה, כי חטאה, שאול חטאה, לפרד ולעצמה ולשניהם גם יחד, באהבתה את גדעון. לשווא ביקשה לומר לעצמה — או גם לגדעון — כי רשאית היא לאהוב אותו, כי חפשיה היא, כי אינה חייבת דבר לפרד. בתוך־תוכה ידעה כל העת כי אהבה־שבחטא היא. ושבעתיים — מאז נודע לה דבר בגידתו של פרד באותו שליח.

כי חטא היא אהבתם — זאת לא היה גדעון מסוגל, כמדומה, להבין. אפשר, משום שלא ידע עדיין — באותם ימים של אהבה עזה — כי נשואה היא לבוגד־בעמו. והיא לא סיפרה לו. שלושה ימים ושלושה לילות היתה עמו, בלא שייפרדו זה־מעל־זו אפילו שעה קלה, והיא לא סיפרה לגדעון

כמי היא בוגדת, בהיותה עמו. והיא לא גילתה כי האיש אשר הוא מבקש — בעלה הוא. פרד. ורק כחום שלוש יממות אלו, כאשר פגשה שוב את פרד וראתה עיניו המיוסרות — רק אז שבה אל גדעון לומר לו כי פרד הוא המבוקש וכי היא עוזבת אותו, את גדעון, וחוזרת אל בעלה... ומדוע עשתה זאת? — — כלום מרחמים על פרד חזרה אליו? —

הכלים. היא לא ריחמה עליו כאשר ידעה עדימה פוגעת היא בו, באהבתה את גדעון... או שמא לא חזרה אליו אלא משום שפחדה להישאר פנים-אל-פנים עם גדעון, לאחר שגילתה לו את סוד הבגידה? — ולא יכלה, כמובן, שלא לגלותו. גדעון חייב היה לדעת כי פרד הוא. אך כלום מסוגל היה לאהוב אותה עוד. ודאי, מקיים היה את הבטחתו ולוקח אותה עמו אחרי זאת לביתו שבארץ-ישראל. אך לעולם היה זוכר שהאשה אשר עמו אשת בוגד היא, אשתו של מי שהסגיר את ידידו לידי הנאצים...

תמהה היא אם יודע פרד שגדעון יודע את סודו, ומפיה! — תמהה היא אם תופס פרד מדוע חזרה אליו... אך האומנם היא עצמה כבר מבינה זאת? — כלום באמת רק משום כך חזרה אליו, משום שחסה, כביכול, על גדעון? — או אפשר שגם היא עצמה חשה — משנודע לה דבר הבגידה — כי לא תוכל לאהוב את גדעון כאשר ביקשה? — או שמא חוששת היא גם שמא לא תוכל אהבתם, שלה ושל גדעון, להתקיים, שנועדה מלכתחילה להיות אפיזודה לוחטת אך קצרת-ימים? וכלום נהגה כשורה בשובה אל פרד? — בעשותה כן, הלא מחפה היא, למעשה, על בגידתו; מחזירה היא — היא, חווה — את פרד אל החבורה, שאינה חושדת כלל, כי פרד — המוזק מן-היגה — בוגד הוא...

בעצם, ידעה שאם תספר לגדעון מי הבוגד, ותאמר לו כי חוזרת היא אליו — ינהג כאשר נהג, כלומר, יניח לו... לא. לא היתה בטוחה בכך, כמובן כשבאה אליו לספר לו זאת, היתה חוזרת ואומרת בלבה כי דנה היא בכך גם את עצמה לשאת בענשו של פרד, וכי גדעון יאמר לה זאת, ושצריכה היא לבחור בין פרד לבין ארץ-ישראל, כלומר: בין חיים חדשים, חפשיים, לבין היותה עדי-עולם אשתו של בוגד, או אפילו אסור — אם ירצה בכך גדעון.

אך רק מן השפה ולחוץ היו אמירות אלו. בסתר-לבה ידעה כי גדעון לא יגע עוד בפרד לרעה. רגע ביקשה אפילו לומר לו: אל תעשה זאת! — אל תניח לו להיזכות בדרך זו מחטאו ולהפטר מענשו! — או אפילו ביקשה לומר לו: אל תניח לי להישאר אשתו! — אמור כי תוציא אותו להורג וכי צריכה אני לבחור בין היותי אשתו-של-מת ובין...

אך היא לא אמרה כלום. היא הניחה לגדעון להכריע, בידעה כיצד יכריע; בידעה, לאמתו של דבר, כי ברגע שתספר לו כי יודעת היא, יאמר לה, מה שאמר באמת: "לכי, לכי אליו". ואחר-כך יקרא גם לפרד ויאמר להם, לשניהם: "נו, בעוד שבועיים-שלושה אתם עולים לארץ. ואני עוזב אתכם מחר. כבר סיימתי כאן את שליחותי. מיטב איחולי לכם". ואחר-כך, עוד יוסיף ויאמר לפרד: "שוב אינך צריך לחשוש. לא אעמוד עוד למכשול על דרך אשרך. כשתבוא לארץ... ופרד יתפרק, בגסות — אשר רק היא, כמדומה, תבחין בה — ויאמר: "בלי תנחומים, בבקשה, אילו היית אתה במקומי...". או יאמר: "היטב בלבלת את ראשה של זו, כנחש...". או יאמר...

לא. המשך זה לא צפתה גם היא מראש. לא ידעה מה יאמר גדעון, ומה יענה פרד. אך לעומת זאת — מראש צפתה כי פגישה זו של שלושתם לא תהיה אלא פגישת-פרידה וכי גדעון ירצה לרמוז בכך כי אמנם לא ינסה שוב לגזול, כביכול, מפרד את אשתו...

רק עכשו, כשהיא מהלכת כך עם פרד, שלובת-זרוע, כאשתו הנאמנה מאז, עובר בה הרהור-דימוי זה, כאילו ביקש גדעון לגזול אותה מידי פרד, ורק ברגע האחרון ממש, נסוג מדעתו, ועל-כן הודיעם כי עוזב הוא אותם, אף שקודם לכן היה בדעתו ללוותם עד לנמלי-היציאה, ופרד לא אמר אלא זאת: "כן, אתה את שליחותך אצלנו סיימת". (והיתה נעימה של גסות בדבריו, אף שגדעון לא הבחין בה). והוסיף עוד זאת: "עכשו צריכים אנו להתחיל הכל מחדש", וכיוון לא רק לחיים בכללם, אלא גם לחייו שלו, שלו ושלה... ויצא, כמבקש להניחם לבדם, להיפרד בלא עדים, כדרך שנפרדים אוהבים. וגדעון לא אמר לה כלום, ורק בעיניו ראתה עצב-פרידה, כזה שרואים רק בעיניו של מי שאוהב בכל לבו...

כלום היה אוהב אותה אילו ידע, לפני לילם הראשון, מי הוא פרד? — וכלום מתחרט הוא עכשיו על אותן שלוש יממות של אהבה גדולה? —

היא, מכל מקום, אינה מתחרטת. וגם כשהיא הולכת עכשיו עם פרד ויודעת כי לעולמים יהיו קשורים זה-אל-זה, ויודעת כי אי-אפשר שיהיה אחרת, אין היא מתחרטת על אותם לילות-אהבה. שכמותם לא ידעה עם פרד, ולא תדע עוד. הן היתה זאת אהבה גדולה באמת, אף-על-פי שקצרה היתה כל-כך. מעודה לא שיערה, עד לאותה שעה, כי אפשר להם לגבר ואשה — שלא נפגשו קודם לכן — להגיע בבת-אחת אל שיאים כאלה של אחדות-האוהבים... כסבורה היתה כי רק לאטם-לאטם מביאים החיים המשותפים — אם-אמנם — את האוהבים לידי כך — רק לאחר התוודעות אטית לרצונו של בן-הנוג, למאוייו, לחולשותיו, לדרכים שבהן הוא מחפש את אשרו. פרד, גם לאחר ארבע שנות נישואים ויותר, לא כיוון כך אף-פעם את רצונו לרצונה, לא ידע מעודו להי-ענות כך לכל מאוייה ומשאלותיה. גם אחרי ארבע שנות נישואים לא הכיר את גופה ואת גובה-מתחו ותנודות-תשוקותיו, כמו גדעון בשלושה ימים ולילות, הה, קצרים אלה.

או שמא רק משום שקצרה היתה, גדולה ועזה היתה אהבתם? — שמא אילו ביקשו להתמיד בה, מצטננת היתה והולכת, מתגמדת והולכת? כלום משום-כך חזרה אל פרד — כדי שתזכור כך את אהבתו של גדעון, גדולה ולהטת ולא-פגומה? —

אכן, גם זכרון זה חייבת היא לשאת לבדה, ולא תוכל לשתף בו איש זולתה; ועל כל פנים, לא את פרד. יכול הוא לדעת, גם יודע הוא, כי שכבה עם גדעון (כך קרא לאהבתם) — אך אסור לו שידע כיצד ועד-מה אהבה את גדעון כאשר שכבה איתו... לא, זאת אסור לו לדעת, כמות שאסור לו שידע כי נתגלה לגדעון סוד בגידתו. וגם דבר זה לא ידע איפוא איש מלבדה.

ג. סיפורו של פרד

אף-על-פי שאת חדרו של גדעון עזב פרד שחוח ונוף, חיכה לה לחווה במין בטיחות כזאת, שאף הוא לא האמין כי תימצא לו בשעה זו.

אכן, את חדרו של הלה עזב כנוף, כמושפל מגודל-לבו, מכל מקום, רגע אחד דימה אף הוא שגדעון הכניע את לבו בזו הדרך שסלח לו, בזו הדרך שוויתר על חווה. גדולה וכואבת היתה הפגיעה שנפגע כשנודע לו דבר אהבת חווה לגדעון זה, מכדי שיוכל להסתיר — מפני עצמו או גם מפני גדעון — את חולשתו, את היותו המנוצח...

אך רק רגע אחד נמשכה חולשה זו. כשיצא את החדר, כבר ידע בתוך-תוכו כי חווה תחזור אליו. יתר על כן, כבר ראה אפילו בעיני-רוחו כיצד אלה — גדעון וחווה — נפרדים זה מזה, כלומר, בלי שיאמרו זה לזו אף מילת-אהבה אחת... יעבור, ידע, רק רגע קט, וחווה תבוא אליו, תשלב ורועה בזרועו, תלך עמו הלאה, אשתו, אשתו עתה-ולעד. גם אשתו הנאמנה תהיה, מעתה ואילך.

הן לא, הוא לא ישכח, לעולם לא ישכח, כי בגדה בו, הוא אפילו מודה, בינו-לבינו, כי יזכיר לה את דבר בגידתה, לא פעם אחת. אך מעתה ואילך שוב לא תבגוד בו חווה עם איש, לעולם. דיה, איפוא, בפעם האחת — הראשונה בחייה — שבה אהבה מישהו אחר. כן, הוא, פרד, יודע כי חווה אהבה את גדעון. מבחינות רבות, אהבה את גדעון יותר מאשר אהבה אותו מימיה. בשבועיים האחרונים השגיח בה לא פעם כיצד היא מתבוננת בו, כיצד היא מדברת אליו, או אפילו עליו, וידע כי-כך יכולה אשה להתבונן ולדבר רק באהוב-לבה, באהוב באמת... ועוד ידע כי בשלוש היממות האחרונות, שבהן היתה עם גדעון, התוודעה אל אהבה-בפועל שכמותה לא ידעה כלל בהיותה עמו, עם בעלה; אהבה שהיתה משוחררת, איפוא, מכל אותה מתיחות מעיקה, מורטת-עצבים, שנתלוותה לאהבתם שלהם.

ובכל זאת — אליו חזרה, והוא ידע כי תחזור. אך מדוע, בעצם, חזרה? — האמנם יודעת היא...? — גדעון, — כך מובטח לו, לפרד — לא סיפר לה, שאילו ידעה, כי אז — כך הוא סבור — אם גם לא היתה נשאר עם גדעון, מכל מקום גם אליו לא היתה חוזרת, לא היתה עשויה לחיות עם בוגד, ומדוע, איפוא חזרה? —

אפשר, פשוט. משום שגדעון החליט לנתק את קשריו עמה, לאחר שנודע לו מי הוא הבוגד? ... בעצם, אין פרד מבין ענין זה. וגם עתה, כשהוא מהלך לצדה של אשתו ויודע כי שלו היא בנא-מנות, לעד. עוד מוחו טרוד בשאלה זו, ברצון לדעת מדוע נהג גדעון כאשר נהג.

שהרי, אם יודה על האמת, מסוגל הוא להבין לפשר-מעשיה של חווה. חזרה אליה, משמע, לא רק משום שבעלה הוא — לכינוי ולתעודה — אלא גם משום שאי-אפשר לה בלעדיו; משום שיו-דעת היא כי גורלה קשרו בגורלו, כי זקוקה היא לו, לו, שאדונה ומורה-דרכה בחיים היה מאו. אפילו כשהחליטה למנוע עצמה ממנו — כשנודע לה דבר בגידתו בה עם נשים אחרות (שלא אהבן כלל, אך שקיבל ברצון את אותות שעבודן אף הן לאדנות) — לא עלה הדבר בידה. ולא משום שמאושרת היתה עמו. אפילו במיטה לא היתה מאושרת דירצונה. אך כפותה היתה אליו בעכו-רות חזקים יותר מן האושר, או מסיפוק-היצרים, או מכל רגש וצורך אחר שבעולם; חזקים יותר אפילו מאהבתה לגדעון. הו, כן. גדעון — מוכן פרד להודות — נתן לחווה גם אותו דבר שהוא לא נתנו לה מעולם; אותו סיפוק ליצריה העזים, המופרזים אפילו בתביעתם (לגביה, מכל מקום, היתה תביעתם מופרזת, משעבדת, ולא יכול, או לא רצה, להיענות לה). אך היא חזרה אליה, אל האדון, אל זה היודע לשלוט בחייו.

וכל-כך, משום שגדעון אינו כזה. משום שגדעון, אפשר, אהב אותה ביתר עדנה ורוך, ביתר רצון להיענות למשאלותיה, ביתר הבנה לצרכיה. אך הוא לא היה, לא יכול להיות אדון לחייה. והראיה: עצם היותו שויתר עליה. הוא, פרד, לא היה מוותר. ואפילו דימו אלה — במשך שלושה ימים ושלושה לילות — כי הם שייכים זה-לזה, הרי הוא לא ויתר. הוא ידע.

ונראה, איפוא, שרק משום כך סלח גדעון גם את בגידתו; משום שהבחין, משמע, גם בה, בבגידה זו, אותה אדנות-על-החיים, שהוא אינו מסוגל לה כלל. משנודעו לו, לגדעון, פרטי אותה בגידה — הבין זאת, ובעצם, לא איכפת לו, לפרד, אילו עמד וסיפר גדעון לחווה את הפרשה כולה. אדרבה, מבינה היתה או שבעתיים עדי-כמה הוא עולה על גדעון, מסוגל לנהוג — שלא כגדעון — אדנות של-משום בחיים ...

מילא, עוד החיים לפניו, ואם גדעון לא גילה לחווה את סודו — עוד יבוא יום והוא, פרד יגלה. כך. יום אחד יבוא ויספר לה, בזה הלשון:

"... וכשבא אלינו אותו שליח, יריב (יודעת את — יוסיף ברוע-לב — בעצם היה דומה מאוד לגדעון זה, שלך) היה מצבנו בכיר-רע. הגרמנים כבר חיסלו את המרד בכל העיירות והכפרים ושוב לא נותר לנו מקום-ישוב לתנות בו, או לקחת ממנו את מזונותינו. נשארנו מנותקים באותה כברת-ארץ הררית, שלא צמח בה דבר זולת ארנים ואשוחים. מזונותינו פחתו והלכו, וגרוע מזה, אותם כפריים, שקודם לכן השיטו לנו עזרה כלשהי, התחילו רואים בנו את האשמים בסבלותיהם, ובכל יום, ידענו, עלולים היו להסגירנו לידי האויב. על אחת כמה וכמה, משום שידעו כי רבים בינינו היהודים ... מבינה את: אם רצינו להמשיך קיומנו כפרטיזנים, להחזיק מעמד עד בוא הרוסים, חייבים היינו לפצות איכשהו את אכרי הסביבה. הגרמנים לא היו עלולים לגלות את מחבואנו בהרים. הם אף לא העיזו לחדור לתוך יערות-עד הללו. אך הכפריים ... ידענו שיום אחד ילכו לבקשנו ולהסגירנו ... אילו נתנו להם פיצוי כלשהו! — אילו מסרנו לידיהם מישוהו, שיוכלו לתביאו לגרמנים כעדות לנאמנותם, אפשר היו הגרמנים מסירים מעליהם את המצור ואפשר היינו מוצאים שוב בכפרים אלה גם מזון, גם מחסה ... אך את מי יכולנו למסור לידם? — ודאי, מבקשים היו יהודים, אך הרי יודעת את שחבורתנו היתה מורכבת רובה מיהודים, הלא הם — או, לאמתו, מי שנשאר מהם בחיים — אנשי הקבוצה שלנו. ולא ידע אף איש מה לעשות, עד ... עד שחגיע אלינו אותו שליח מארץ-ישראל, יריב ... הו, לא. על דעת איש — גם לא על דעתי — לא עלה, חלילה, להסגירה, שמחנו לקראתו. בשורת-חיים הביא עמו; הרגשנו שהגנו חלק מן העם; שארץ-ישראל העברית זוכרת אותנו. אלא ... מבינה את, זר היה. לא הבין אותנו, את צרכינו, את המושגים שלפיהם חינו. הוא בא מן הארץ, מקיבוץ, מעולם שונה כל-כך ... הוא ניסה, למשל, לתהיג אצלנו משטר-חיים אחר, בדומה לזה שהיה נהוג שם, בפלמי"ח שלו. הוא ניסה, למשל, ללמדנו שכך אין נוהגים בנשים ... כן, את הרי יודעת כיצד נהגנו באותן נשים שנילו עלינו ... את יודעת מי היו נשים אלו, אלמנותיהם של אכרים, או בורחות-מבעליהן, או סתם זונות, אך הוא

יריב, ראה בהן "חברות-לנשק" וביקש כי ננהג בהן כבוד, חזקה-חזקה. הוא אמר, אמנם, כי אינו תובע מאתנו, כמובן, כי נתנור מנשים בהיותנו בהרים, אך ביקש כי ננהג בהן בכבוד וכו'... אהבתו. אמר, צריכים אנו לאהוב, אמר, את הנשים המשתתפות עמנו בכל סבלותינו.

יפה, אני, מכל מקום, לא כעסתי עליו בשל-כך, לא כעסתי עליו גם כשתבע ממנו, המפקדים, להשוות את זכויותינו לזכויות האנשים. והרי יודעת את — כך יספר, אפילו בלי להסמיק — שלא הרבה זכויות-יתר היו לנו. קור ורעב ועמל וסכנות ידענו ממש ככל האנשים. אלא מה היו זכור יותינו? — לפעמים, זכות של עדיפות במקום-לינה טוב יותר... ובעיקר — זכות של עדיפות בכל הנוגע לנשים. כלומר — אנו רשאים היינו לבחור בנשים ביותר, בצעירות ביותר, וכיוון שמעטוח היו, רשאים היינו לקחתן בכל עת שרצינו, כשהיתר מסתפקים...

נו, טוב, כאמור, לא כעסתי עליו. להיפך: שמחתי על שהוא מטהר במקצת, כדבריו, בהתנהגותו, בעצם נוכחותו. (הוא היה נאמן לדבריו ובנשים לא נגע כלל) את האוירה הדחוסה, אירת-החשד והקנאה, שהיתה שורה בינינו... אני שמחתי לכך, גם קייתי כי בזכותו נוכל עוד, לאחר המלחמה, לנסות ולקומם יחד את חיינו, שם, בארץ. הרבה הייתי משוחח עמו על עתידנו, בקיבוץ, בארץ-ישראל. ונעשינו ידידים. אלא שידידות זו לא הקלה, כמובן, את סבלותינו ולא הפכה את לבות הכפריים עלינו לטובה.

עד שיום אחד בא שליחם של הכפריים אל מקום מחבואנו וסיפר כי נודע לגרמנים שיש בינינו שליח מפלשת'ינה, קצין, וכי תובעים הם מהם, מן הכפריים, להסגירו לידיהם. אם כן יעשו — אמרו הגרמנים — יסירו מעליהם את המצור. ועוד אמר השליח כי האכרים אינם יכולים עוד לעמוד במצור זה, כי הגרמנים גוזלים את כל אשר להם, את בקרם וסוסיהם ונשותיהם. עתה, אם לא נסגיר לידיהם את הקצין מפלשת'ינה — יגלו לגרמנים את מחבואנו. אין הם מבקשים — כך אמר — אלא איש אחד, אחד בלבד. כשנמטרנו, שוב יתנו לנו מזון ומחסה...

כולם — שומעת את — כל הפרטיונים שלנו גמרו מיד אומר, בלבם, כי צריכים הם להסגיר את יריב. אך איש מהם לא העז לומר זאת בגלוי, ואילו אני, אני החלטתי, שאסור לדברים אלה להיאמר בגלוי. אני רציתי שחבורתנו תזכה להגיע לימות השלום ותבנה לעצמה בית, קיבוץ בארץ, בלי שמעמסה נוראה זו תכביד על מצפונה. ידעתי, שאם יאמר מי מאתנו מה שבלבו — שוב לא נוכל להיות יחד; שוב לא נאמין זה לזה אפילו יום אחד; כל אחד יחשוד בחברו — בזמן הקרבות — כי מוכן הוא להסגיר גם אותו אם יהא הכרח; ולאחר המלחמה — יזכור כל איש מאתנו כי חברו ראה בהסגירו את השליח מארץ-ישראל לידי האויב. לא, אני החלטתי שאסור שיקרה לנו כדבר הזה. ורק לדבר אחד חששתי: שמא יאמר יריב כי מוכן הוא... שמא יאמר זאת, משמע, בנוכחות האחרים והם יסכימו, וידעתי, שגם כדבר הזה אסור שיקרה...

אכן אפשר שעוד רבים חשבו כמוני ועל-כן שתקו גם הם. אך איש בהם לא ידע מה לעשות. ואני... לא, תחילה לא ידעתי גם אני. יריב לא דיבר, וחכיתי, איפוא, עד בוא הלילה. רציתי לדבר אתו, בטרם אחליט דבר. רציתי לספר לו מה הם חששותי ולשאול בעצתו. אך לא הוצרכתי לחכות אפילו עד בוא-הלילה. יריב היה יושב במערת-המטה וכותב. כשראני עובר לידה, קרא לי ושאלני אם יכול אני למסור את הניירות הללו לאיש מהימן בכפר, על-מנת שיחביאם שם ובבוא היום אדע היכן הם טמונים. אמרתי לו שיכול אני.

בוא — אמר — ואספר לך מה כתוב כאן, כדי שאם יאבדו הניירות, תוכל למסור את הדברים לתעודתם.

מה כתוב? — שאלתי.

תארתי כאן — ענה — את פרשת שליחותי כולה, עד היום הזה. סבורני, אמר, שכדאי שידעו זאת שם, בארץ.

מדוע עד היום הזה? — שאלתי.

משום שהיום — ענה — החלטתם להסגירני בידי הנאצים.

גם זה כתוב כאן? — שאלתי.

כן — ענה — כתוב שכך רוצים אתם לעשות, אלא שאין איש מעז לומר זאת, מלבד אחד.

גם זה כתוב? — שאלתי.

כן — ענה.

ומי הוא אותו אחד? — שאלתי.

אתה — עניי — אתה, פרד. אתה היחידי המעז לומר לי שעלי להסגיר את עצמי... נכון? — שאל — והישיר מבטו אל תוך עיני.

וגם זה כתוב כאן? — שאלתי.

כן — ענה — אף ששמך אינו מוזכר. זה אינו עלול לעניין את חברי שבארץ.

עוד יבוא יום — אמרתי — שזה דווקא יעניין אותם.

אך אותי — ענה — אין זה מעניין. איני יכול לשים עצמי שופט. ועוד: רק היום נוכחתי לדעת כמה טעיתי כאשר ביקשתי להיות דן-שופט אתכם, לפי מושגי שלי... עכשיו מבין אני כי אין לכם ברירה. גם לך אין ברירה, נכון? —

נכון — עניתי — וכאן הדרך המוליכה אל הכפר. רוצה אתה שאלוה אותך? —

לא — אמר — אמצא בעצמי. דיך במה שנטלת על עצמך עד-כה.

ולא ראיתיו מאז. רק אחר-כך נודע לנו כי הגרמנים עינוהו כדי שיגלה להם מקום מחבואנו הוא, כמובן, לא גילה. והרגוהו.

ואפשר — יוסיף אז פרד ויספר לחוה — שהיו בתוכנו עוד קצת אנשים שהבינו מי הוא האיש אשר שלח אותו למוות, אך לא הודו בזאת, מעולם. אגב, את הניירות הטמנתי בביתו של אחד הכפריים ואני הוא, כידוע לך, שמסרתים לידי גדעון. אלמלא מסרתים לידי, לא היה איש יודע, כמדומה, כי צריך לחפש בינינו אחד בוגד... —

כך יספר לה, לחוה, בבוא היום. ומובטח לו שהיא תבין כי כך צריך היה לעשות. ולא בלבד שלא תדון אותו לכף-חובה, אלא שעוד תגבר תלותה בו, אדונה-ובעלה.

היום, או בעתיד הקרוב, עדיין אינו יכול לספר לה כל אלה. אם תשמע סיפור זה עכשיו, בעוד גדעון כאן, עלולה היא עוד להתחרט... לחזור אל גדעון. והוא, גדעון, לא יקבלה אליו, כמובן. מאחר שידוע הוא כי הוא, פרד, היה אותו בוגד — שוב לא יוכל לחיות עמה, או, אם ינסה, לא ישכח זאת, על כל פנים, לעולם. אמנם, הוא זיכה אותו; כיריב, אמר שאינו רשאי לשום עצמו שופט. אך דבר אחד הוא לזכות ודבר אחר הוא לשלב את חייו בחייו שלנו, על-ידי שיחיה עם חוה... לא, לזאת גם יריב לא היה מוכן. ואפשר שלא הסגיר עצמו אלא משום איסטינסיות זו שבו, כביכול; מרצונו להיבדל מעלינו, להרגיש כי טהור הוא מכולנו... —

אף גדעון כך. וחווה אינה יודעת כי רק משום-כך, אפשר, שיחרר עצמו מאהבתה; משום שביקש, משמע, להיות טהור ממנו, מפרד, צודק יותר, גדל-לב יותר; גם לו לעצמו וגם לפרד ביקש להוכיח כי לא כמונו כמוהו ושאין הוא משתמש בזכויותיו המיוחדות כדי לגזול ממנו את אשתו... יפה, יהא שבצדק מדמה גדעון כי חייו טהורים משלו, כי מוסריותו עדיפה... כך דימה גם יריב. אך גם יריב חיכה, בכל זאת, כי הוא, פרד, יאמר לו בפה מלא כי מבקש הוא להסגירו, קודם שהסגיר את עצמו. גם הוא, איפוא, זקוק היה להכרעתו שלו, כמוהו כגדעון. שהרי למה קראתו לאותה שיחה, להודיעו כי נתגלה סודו? — לשם מה גילה לו זאת, אם לא כדי לשמוע את דעתו? — לשם מה סיפר לו את פרשת-אהבתו אל חוה? —

אז סיפר פרד לגדעון את פרשת שיחתו האחרונה עם יריב. (שלא היתה כתובה, כמובן, באותן רשימות שלו). ואז הרהר גדעון רגע ואמר: צדק יריב. תעלה אתה לארץ? —

כן — ענה פרד. ובזה נסתים הכל.

ופירושו, שהוא, פרד, הכריע, למעשה... כמו אז, בעניין יריב, כן גם עתה... —

חבל, שעדיין אינו יכול לספר כל זאת לחוה! — ואולם הנה יעלו בקרוב לארץ, ובזכותו, תוכל החבורה כולה לבנות יחד את חייה בארץ. בזכותו יוכלו גם הם — פרד וחווה — לבנות את ביתם. עוד יבוא יום וחווה תכיר לו תודה על שגאל אותה מאהבה זו שלה לגדעון. אילו נשארה עם גדעון, לא היתה משתחררת לעולם מן ההרגשה שגמל לה חסד, כביכול, בכך שפטרה מן האיש הזה, חבוג... —

ואלו לאמתו, רק הוא, פרד, גומל לה חסד, בכך שהסכים כי תחזור אליו. חיה-חיה-חה.

פרד הסתיר צחוקו, אך מפניו ראתה חווה כי הוטב לו. רק תמה היה פרד, אם דיו בכך שגדעון

פטר אותו מן האשמה — או מן העונש — ואם אינו צפוי עוד להמשך אחד של הפרשה, כאשר יתערבו בה אלה הממונים על גדעון.

שהרי גם ביניהם — השליחים מארץ־ישראל — יש, מסתבר, כאלה השונים לחלוטין מיריב, או מגדעון, והמוכנים, בדומה לפרד, ליטול על עצמם את ההכרעות החמורות ביותר בלי לבטי־מצפון יתרים. סוף סוף מי שרוצה לעשות משהו, חייב להוציא את הכרעותיו מתחום בחירתו של המצפון. כך נהג הוא לגבי יריב, כאשר ידע שגורלו כבר נחרץ ודרוש היה רק שיימצא מי שמכיר בכך; וכך יצטרכו גם אלה הממונים על גדעון להכיר בכך שגורלו שלו, של פרד, כבר נחרץ... אך, הבל הוא. גורלו באמת נחרץ — לעלות לארץ, כבעלה של חווה, כמנהיגה של החבורה כולה. איש לא יוכל עוד לשנות זאת. רק תמה הוא כיצד יכירו אלה בהכרעת־גורל זו, כיצד יתרצוה. שהרי אותה עצמה שוב אין גם הם יכולים לשנות, כשם שלא יכלו לשנותה לא גדעון, לא חווה ואף לא הוא, פרד, עצמו...

ד. סיפורו של נחום

אילו היה לו דבר חשוב מזה לעשותו אותה שעה, לא היה מצלצל, ואלמלא צלצל, לא היה שומע מפני גדעון את התשובה — שהיתה צפויה, בעצם, מראש — כי אין כל חדש באותו ענין שבו עסק. והרי ידע, אף אמר, כי לא היו צריכים להטיל שליחות זו על גדעון, ולא חלילה, משום שבטלן הוא, או לא־יוצלה, אלא משום שחייב כל אדם למלא את התפקיד המתאים לו, לסגולותיו, לאורח־חשבנתו; והנה גדעון, שעשוי להצטיין (כאשר הוכיח) בשדה־הקרב, או בהברחת־נשק, וכיוצא באלה תפקידים המצריכים אומץ־לב בפעולה, אין הוא עשוי כלל להצליח במילוי משימה המצריכה כושר הכרעה מהירה, והתעלמות מלבטי־מצפון. גדעון נכשל — ועתה ברור שנכשל — לא מחמת פחתת במסירותו, או ברצונו לנקום את מות יריב, או... אלא מחמת שנתגלתה לו, כנראה, הבעיה מצדדיה השונים...

וברי לו, לנחום, שכך אירע. רק לפני ארבעה־חמישה ימים טילפן אליו גדעון והודיע כי הוא "עלה על הדרך הנכונה" וכבר יש בידו רוב החוטים המוליכים אל "אותו האיש", ואלו היום הוא מודיעו כי "אין כל חדש"...

את יריב לא הכיר וממילא נראית לו, לנחום, הבעיה כמופשטת במקצת. נקל היה לו לומר בלבו: יריב זה נהרג בידי הנאצים כמות שנהרגו אחרים. אך משעה שהוברר — מניירותיו של יריב עצמו, שהגיעו לידיהם — כי היה מישוהו שהסגיר את יריב, או גרם לכך שיוסגר, לידי הנאצים, היה הדבר תובע את פתרונו. מי שעשה זאת, חייב לשאת בעונש, חובתם היא — חובת השליחים שבכאן — לא רק כלפי יריב, או משפחתו וחבריו ושולחיו, אלא גם, אולי בעיקר, כלפי אלה שהיו עמו בתקופת־חייו האחרונה. חייבים לדעת כי יש דין ויש דין; אם רוצים הללו לעלות לארץ, עליהם לטהר את המחנה תחלה, ואין צריך לומר, מי שבגד פעם אחת, עשוי לחזור ולבגוד. ומשום כך, צריכים הם, שליחי הארץ, לסיים פרשה זו בדרך הראויה, ופירושו של דבר, לאחר הודעתו המוזרה של גדעון, שצריך הוא להיקרא עתה לכאן, למטה, למסור דין־וחשבון. אך מה יתן דין־וחשבון זה שיישמע מפיו של גדעון? — לא כלום — יודע נחום — לא כלום לחלוטין.

לא יקשה מגדעון להתחמק מכל השאלות באמרו: לא הצלחתי. אם רצונכם בכך — רשאים אתם לשלוח אחר במקומי... ואין אתה יכול להעניש אדם על שנכשל בשליחותו. מכל מקום, בשליחות כגון זו, וסוף־סוף, על מה ייענש? — ואפילו נכשל, במקום שאחר אפשר היה מצליח, לא גרם אסון בכך. לכל היותר, אפשר לומר כי כתוצאה משוערת מכשלונו יתווסף בארץ־ישראל עוד טיפוס מפוקפק אחד על אלה הרבים שכבר הגיעו לשם. וכיצד, לאמתו של דבר, אפשר היה למנוע זאת? — גם אילו מחקנו אותו מרשימות־העולים, היה מוצא דרכו אילו רצה בכך; הרי שנותרה רק דרך אחת לעונש של ממש: להרגו. אכן להרגו. נפש־תחת־נפש...

תימה — מהרהר פתאום נחום בגדעון בתרגשת קירבת ואהדת — אם לא שקל גם גדעון את הדברים בדרך זו ועליכן סילק ידו... אני — אומר הוא בלבו — אפשר מוכן הייתי להכריע אחרת, שלא כגדעון, אלא שחייב אני לתודות כי לשם כך צריך הייתי לבטחון רב־ביותר. כי האמנם

רשאים אנו להרגו על-סמך עדויות אלו מלפני שנתיים? — האמנם מצאנו ברשימותיו של יריב עדות מספקת כדי עונש חמור כזה? —
מתיק שבארזן שלה עתה נחום את רשימותיו של יריב והתחיל קורא. מבקש למצוא את התשובה לשאלתו.

... אפריל 1944

"חוששני, שטעות היתה בידם של אלה ששלחוני לכאן, ורק בימים אלה, כמדומה, עמדתי על הטעות הזאת. עד עכשיו — במשך כל החדשים שחתרתי להגיע למטרתי — ברור היה לי שזו השליחות הנעלה ביותר שיכול הייתי לקבל על עצמי. כשנתפסתי בידי הגרמנים, נתעצמה בי הכרת-חשיבותה של שליחותי והפכה להרגשת-יעוד ממש. הנה — אמרתי בלבי — רק כך יכול אדם כמוני "להגשים את עצמו" באמת, בשלימות. "ש"הגשמת עצמי" לא נתממשה במחוי מעולם אלא בהיותה מצויה על קו-הקץ וודאותה לא נתממשה בעיני אלא כוודאות-של-גבול. אומר הייתי איפוא לעצמי: "החיים הרגילים, המתמשכים לאטם, אינם ממציאיים לידך הזדמנות לבחון את עצמך, לדעת אם ראוי אתה לשם אדם. בחיים רגילים אלה אינך יכול כלל לדעת אם אדם הנך משום שבחרת בכך, או משום שנתון אתה בתנאים כאלה, אשר בהם ה"אנושיות" שבך מתבקשת מאליה וממילא גם שוות-ערך היא. אפילו נטולת-משמעות". והנה עכשיו יכול אני לבחון, חייב אני לבחור. ברצותי הריני עושה את השם "אדם" לשימצה, מסגיר גם את חברי לדיהם, מגלה להם את כתב-הסתור שבידי, או אפילו סתם משפיל עצמי ומבקש על נפשי. וברצותי ...

אכן, גם אז ידעתי שהתוצאה, כמדומה, אחת היא, ואפשר שאיש לא ידע — אחרי שאומת (וברור) היה לי שהגרמנים ימיתוני) — אם הייתי ראוי לשם "אדם" ואם לאו. אך אני את שלי עשיתי, אף שגם עכשיו אין איש זולתי יודע זאת, שעלי-כן רק בדרך-גם שוחררתי מידם ... היום, יכול הייתי לומר בלבי שימי-בשבוי היו הימים הגדולים ביותר בחיי, ימים שבגלל עצם עלילותם עושים הם את כל החיים כדאיים לחיותם. ויכול הייתי להודות לאלה ששלחוני, על שבזכותם ניתנה לי ההזדמנות לעמוד במבחן.

אלא שלאמתו של דבר שוב איני מודה להם עתה, לאחר שהגעתי ליעדי, שלמענו נשלחתי הנה. שוב איני מאמין כי אני האיש שצריך היה להישלח לכאן, אל חבורת-פרטיזנים זו שבהרים. ולא משום שהם, אנשי-החבורה, אינם מעריכים כראוי את שליחותי. להיפך, מכבדים הם גם אותה, וגם אותי בגללה. אלא ... אלא שדומה שבין מה שאני רואה כעיקר בשליחות זו ובין מה שהם רואים בה, פעורה תהום, תהום שאיני מסוגל כלל לגשרה.

הרי שאין מטרה אחרת, כביכול, לשליחותי זו אלא בהרגעה זו שמרגיעה היא את מצפוני. לחנננה אין לה כל ערך. איני מביא תועלת של ממש לחבורת הפרטיזנים. אם האמנתי, שבאמי צעותה אניע אל הנוער היהודי שבעיירות או במחנות, נתבדיתי כבר ביום הראשון לבואי. איחרתי את המועד. נותרה לנו רק חבורה זו, צוענת ובודדה בהרים, ותו לא. נסיוני הדל אינו משרת את החבורה. מנוסים הם בחיים אלה יותר ממני, כמוכן, אף אין בידי לסייע להם להתקשר אל חבורות פרטיזנים אחרות, אם עודן קיימות.

מבחינה זו של התועלת הממשית נמצא אני מעבר ליאוש. הכל יודעים שבעוד שבועות מספר יגיעו הרוסים לכאן. אך אם נחזיק מעמד עד אז ואם לאו — אין זה תלוי בנו, ומכל מקום, לא בי. להיפך: מדמדת בי איזו הרגשה סתומה שאני עלול אפילו להפריע ...

תחילה אמרתי בלבי: אביא בשורת הארץ, רעיון שכדאי לסבול למענו. אך לא יצאו יומיים — שלשה משעת-בואי, וכבר אני יודע שבנעיניהם אין החיים כדאיים אלא משום שחיים הם. לא חלילה, שרחקה האידיאה לחלוטין מלבם. אלמלא זו אפשר לא היו בוחרים כלל בחיי-הפרטיזנים, והיו, איפוא, נספים בגיטו, במחנה-הריכוז, בכבשן ... מכאן — והם, כמדומה, יודעים זאת — שבחירתם באידיאה של מרד, של גאווה לאומית, אפילו של אמונה בארץ-ישראל, עשויה בסופו של דבר גם להמציא-תיקון לחייהם. אלא שבחירתם נעשתה פעם אחת, ומאותה שעה ואילך שוב אין לה חשיבות של ממש בחיי יום-יום שלהם. אין הם נזקקים לה עוד, גם כשמאמינים הם בה. פעמים אני מדמה אפילו שככל שימעטו להגות בה, ייטב להם בחייהם הקשים, חיי גרדפים — על-צואר.

מצבי, כמוכן, שונה לגמרי ממצבם. בשבילי, אין כל טעם להיותי כאן אלא בכך שיוסד-יום אני חוזר ומקנה לעצמו ודאות זו שבאתי לכאן מרצוני הטוב; לא משום שחשבתי, כי כך יכול אני להציל את חיי, אלא משום שחשבתי כי כך יכול אני לעשותם ראויים לשמם היי-אדם. למעשה, אין גורלי שונה מגורלם; אתם אחיה ואתם, מן הסתם, אמות. בעיני אין עדיין דבר-היותי כאן בגדר הכרח באמת ומדמה אני שברצותי יכול אני לפרוש כל רגע (לפחות במחשבה). אם אכיר שאין חיים אלה ראויים בעיני. הם, אפילו בדמיונם אינם יכולים לפרוש. והבדל זה, שבין הצלת עצם החיים, שהוא עיקר בשבילם, ובין היותם-ראויים, שהיא עיקר בשבילי — הוא-הוא התהום הפעורה בינינו.

במידה שאני מנסה להשתמש בסמכותי — המקובלת עליהם בלי ערעור — חוששני שאיני אלא מרחיב תהום זו.

ואיני יכול שלא להטיל את האשמה על עצמי בלבד (או שמא כך היה גורלו של כל שליח מבחוץ?). אילו יכולתי לתת דעתי רק על החיים עצמם! — אלא שאילו יכולתי, לא היה כל צורך כי כאן, את זאת מיטיבים הם, כאמור, לדעת ממני.

... באפריל 1944

... אותן משוגות פשוטות שלי! — תמה אני אם צריך לכתוב עליהן, אם יבין איש מלבדי, מדוע אני מייחס להן חשיבות כלשהי. וכיצד, באמת, אוכל להסביר למישהו על התעצמותם לאין שיעור של צדדים מסוימים בחיים האנושיים — כאלה שאנו חיים כאן — ועל התגמדותם של ערכים אחרים, המקובלים בחברה הקרויה נורמלית, להיותם הם דווקא חשובים ביותר? — יתירה מזו: אפשר שטועה אנכי. אפשר שאין ראייתי החד-צדדית, המופרזת אל-נכון, אלא פרי אותה תהום שביני לבין כל היתר? — הללו אפשר הגיעו למין איזון של כל ערכי החיים, ומחשיבים הם כל אחד מערכים אלה לפי המקום הנמשך שהוא תופס, כמעט הייתי אומר — מקומו הגשמי. ואלו אני — בעיני ערך כזה אינו "תופס-מקום", אלא משמש קנה-מידה בלבד. והרי היא קנה-מידה, שמידותיו נקבעות בכל זאת על-פי החיים הממשיים שבכאן, אם כי עצם קיומו אינו מותנה בהם כלל. דומה, שמתחיל אני אפילו להודק לקנה-מידה קבוע, מוחלט — והוא היה כה שנוא עלי, כה זר להיותי, להשקפת-עולמי! —

מחר, הדבר נתגלה לי ראשונה, כמדומה, כשנחלקו דעותינו בעניין הנשים... משבח הייתי את עצמי על שאיני נתפש למנהג שהגים כאן בנשים. כיצד אגדירו? אם אומר שמנהג זה מופקר הוא, או ציני, או בלתי-מוסרי, או משפיל, לא אמרתי ולא כלום; או שאשתמש במושגים שאינם חלים כלל על החיים כאן, מכל מקום, לא על האנשים כאן. ואלו אני... בעיני היחס לנשים הנהוג כאן הוא גם בלתי-מוסרי, גם ציני, גם משפיל, ופוגע במטרה שלשמה, כביכול, באו הכל לכאן, ומשוגתי החמורה ביותר שגיתי כשניסיתי להסביר זאת לאנשים. הו, לא. אין זו משוגה שבדעת-היחיד כנגד דעת-הרבים. שהרי, לתמהוני הרב, קיבלו הכל את דעתי, הסכימו לה בלא היסוס. יתירה מזו: שמחים היו על שנמצא מי שאומר להם זאת, ובמלים בוטות דוקא. דומה, כי זקוקים הם לאחד כמוני, כמי שמייצג את האידיאה שבשבילה באו לכאן... אלא... אלא שלא שינו ממנהגם כלל אחרי הטפת-המוסר שלי. ולא על כך התפלאתי. ידעתי שאין היא עשויה לנחול נצחון קל ומהיר. הדבר אשר הפליאני היה רק התמימות, תמימות כנה ונוראה, שבה קיבלו את טענותי בשעה שחזרתי ודיברתי על אי-עקיבות, על צביעות וכיוצא באלו. הם לא הבינו מה ענין הסכמתם לדברי אצל מנהגם ההפוך. מדמים היו כי משטה אני בהם בהעירי אונם על-כך... ואני — אני סברתי, כמוכן, שמשטים הם בי...

שאלתי אחד מהם לפשר הדבר והוא ניסה להסביר לי: "מבין אתה — אמר לי — לנשים זקוקים אנו... נו, כך, אתה מבין, פשוט זקוקים... אך מאידך גיסא — זקוקים אנו, כמוכן, גם לדבריך, המזכירים לנו תמיד מי אנחנו..."

"אבל — שאלתיו בתמיהה, ברוגזה — איך אינך מתבייש לומר לי זאת? — וכלום יש לכך גבול? — הרי באופן כזה תוכל גם להרוג את חברך ואחר-כך לבוא אלי ולבקש שאטיף לך מוסר על הקרבה עצמית ורעות..."

"אתה מגזים — השיב — אין אני מתכוון לעשות דבר כזה. כשם שלא התכוונתי, למען האמת,

לשכב עם פלוגנית ולקרוא לה. למחרת היום, זונה, או לשאול אותה מי ביקש ממנה להצטרף אלינו, בשעה שהתאוננה על מכאובים ורעב. כך, פשוט, יצא..."

"ואם יצא — שאלתיו — שתחשוב כי אתה צריך להסגיר מישהו לידי הגרמנים, כדי להינצל?"

"מה טעם לחשוב על-כך עכשיו? — אני מקוה שזה לא יצא..."

"ומה יהיה — שאלתיו, מנסה להסיח דעתו לעניין אחר — מה יהיה לאחר שתנאצים ינוצחו ואתה תשאר בחיים? — כלום לא יבואו כל המקרים האלה, שכך "יצאו", ויקומו נגדך, וזכרונם יקום נגד נסיונך לבנות את חייד מחדש?"

"הו, מה יהיה... ואתה יודע מה יהיה? — אני מקווה שנחיה חיים כאלה, שלא יתנו לזכרונות למצוא דרכם אלינו... או שיימצא בנו כוח לשכוח מה שאטור לזכור, או... אך למה לדבר על מה שיהיה? — אני כשלעצמי מקווה שתינו בעתיד יתנהלו באורח זה שאתה מטיף לו. לשם כך בלבד, כמדומני, טוב תעשה אם תמשיך בהטפתך..."

"אך כלום... כלום אינך מבין — נעקתי באזניו — שאינני יכול להמשיך בהטפתי, כשרואה אני מה אתם עושים בה?"

"מדוע אינך יכול? — כלום אתה שוכב עם נשים שאינך אוהב אותן, או שבז אתה להן? — לא. אם כך, לא בלבד שרשאי אתה, אלא גם חייב להמשיך בהטפתך, בתנאי, כמובן, שתוסיף להאמין במה שאתה אומר, שאם לא..."

לאחר אותה שיחה שוב לא ידעתי אם עדיין אני מאמין באמתות שאני מדבר עליהן, או שמא נופל גם אני קרבן לתנאים, ולצרכים הפשוטים, הראשוניים, הכרוכים בהם. רק מקווה אני שלא אצטרך לעמוד במבחן זה, בפועל ממש...

1944 מאי...

הטבעת סביבנו מתהדקת יותר ויותר.

לכולנו ברור עתה כי אפשר שימינו ספורים והגרמנים יספיקו ללכוד אותנו — בעזרת אכרי הסביבה — עוד לפני שיגיעו הרוסים.

ביומיים האחרונים חדלו הכל מדבר על-כך, מכל מקום אתי, או אף בנוכחותי. דומה עלי אפילו שמסתירים הם ממני משהו — או שמסתירים הם זאת גם מעצמם. פעמים אחדות ראיתי אפילו בעיני אחדים מהם איזה מבט מאשים, תובע, כמו ביקשו לומר: יכולת להציל אותנו, או להקל את סבלנו, אילו... אך מששאלתים, במבט בלבד, לפשר האשמה זו שבעיניהם, הסבו ראשם מנגדי ולא אמרו לי דבר.

לבי אומר לי — וגם רמזי-שיחה שמעתי — שיש מהם המבקשים שאסגיר עצמי לידי הגרמנים ואהיה מעין שעיר לעזאזל, שבוכותו יסתלקו הצרים עלינו מכאן (שהרי יש להניח שאין להם עתה עודף-כוחות למטרות צדדיות מעין אלו); אך עדיין איני מוכן להודות בכך, בפה מלא, אף מתקומם אני כולי כנגד השערה נוראה זו. ולא רק, כמדומה לי, משום שאני הוא הקרבן המשוער, אלא גם משום שנדמה לי שאם יארע הדבר... מה יקרה אז, בעצם? — אפשר, שרק אני לבדי סבור כי יהיה בכך משום אבדן צלם-האדם שלהם. אפשר שהם לא ירגישו בכך כלל... כי, מאידך, כבר מצוי אני ביניהם זמן רב למדי ויודע שאם דבר זה יארע כהכרח, אם ייכפה עליהם, לא תהיה בעיניהם כל משמעות לבחינה המוסרית של המעשה שעשו.

אם להודות על האמת, מבקש הייתי שמישהו מתוכם יעשה זאת, יטול את האחריות על עצמו. אם יימצא אדם כזה — אראנו כמי שמשרת נאמנה את מבוקשי ותו לא. אכן, כדי לשרת נאמנה את מבוקשי, צריך גם הוא לחוש באחריות הבחירה המוטלת עליו... ופירושו, שאחר כך ייאלץ לייסר את עצמו תמיד על שהסגירני. שאם לא כן, לא ירפה ממנו, מכל החבורה כולה, נטל-העבר ויפריעם מבנין חייהם מחדש.

דומה, שכבר מדבר אני בלשונו של X, איש-שיחי הקבוע, המשמש לי מעין מדיום לגבי החבורה כולה.

אם יסגירני מי לידי הנאצים — מבקש אני שיהיה זה X. אך איני יודע אם כדי שיפטר אותי מן הצורך להיות השופט הנכרי לחבורה מבקש אני זאת, או על-מנת... לא, X, כמדומה, לא יתייסר בעתיד בשל מעשה זה. הוא ינהג גם בו כבמשהו שאי-אפשר היה לו שלא לעשותו.

1944 מאי ...

היום הגיע שליח מאחד הכפרים שבסביבה ובפיו "הבשורה" שצפיתי מראש — שהגרמנים תובעים רק את הסגרת ומוכנים להרפות מכל היתר.

לא אדון אותם לכף-חובה, אם יסגירוני. אף מקווה אני כי ישכחו מעשה זה, אם אינו חורג מגבולות המותר שלהם. שאיני צריך, כמובן, להיקרא אלא "ההכרחי" להצלת החיים". ודומה, איפוא, שהסגרת האחד, לשם הצלת חיי הרבים אינה אלא מעשה "הכרחי" מעין זה. ברי, שאני חייב להיות אחד זה. ולא רק משום שאני הוא "הקצין הבריטי מפלשתינה", שהגרמנים מבקשים, אלא גם משום שמושגי שלי שונים עדיין כל-כך ממושגיהם שלהם... בעצם הדבר שאני עודני דן בעניין זה על-פי צידוקו או אי-צידוקו המוסרי, יש משום ראייה ממי צריך להיפטר... אך כלום ימצא בהם העוז לעשות כן? — או כלום לא ימצא עוז זה אלא ב- \times לבדו? — או שמא צריך אני לעשות זאת בעצמי, בלי לשאול את פיהם? —

תמהני, מכל מקום, במצבי שלי, גם אם יעשה זאת \times לא יהיה בכך משום פשע הראוי לעונש. וכל-כך משום שיהיה זה מעשה החורג לחלוטין מתחום אפשרות-השיפוט.

אין החטא — כמוהו כעונש, כשיפוט בכללו — חל אלא על מי שרואה עצמו ב-בחירה, אפילו הוא יודע כי חייב הוא לבחור במוצא האחד, ההכרחי.

אם יהיה משהו שראוי לעונש, בגלל הסגרתו לידי הגרמנים, רק אני אהיה זה, אם גם משער אני כי \times לא יניח לי לעשות זאת לבדי..."

נחום הניח את הדפים מידי. הוא הציץ, זו היתה הרגשתו, לתוך עולם שאין לו כל חלק ונחלה בו.

רק תמה היה, אם יש לגדעון חלק ונחלה בעולם זה, שאם כן... מכל מקום, כשבא ראובן, המפקד, למשרד ושאל את נחום אם יודע הוא מה על תוצאות חקירתו של גדעון, השיב כי זה עתה סיפר גדעון כי לא הצליח למצוא את הבוגד.

"בעצם — אמר ראובן, מהורהר — אפשר שמוטב כך, עלולים היינו, אמר, להסתבך בעניינים לא-נעימים, אילו נצטרכנו לטפל בעניין זה כאן..."

ה. הסיפור האחד

— "מבין אתה, מאיר — מתחיל גדעון את מכתבו — רק עכשיו, ארבע-חמש שעות לאחר שאלה (חוזה ופרד) הלכו מחדרי, ואני עודני יושב בו ואיני יכול להחליט מה אעשה, רק עכשיו מתחיל אני להבין במה שגיתי. ומבין אני זאת, כמדומה, רק משום שעכשיו תופס אני שכל הזמן לא שיתפתי אותם, בפועל ממש, בהכרעתי — ולכל היותר, ניסיתי רק לנחש מה היו מחשבו-תיהם, תגובותיהם, לאחר שהכרעתי מה שהכרעתי.

ואם אני מנסה, איפוא, לשתפם, כביכול, בהתרחשות עצמה, זו שלפני ההכרעה, איני עושה זאת לשם שעשועי-שבדמיון, או לשם ביסוס איזו הנחה עיונית מופשטת, אלא משום שצורך יש לי בכך, כדי שלא אהיה אף אני עבד למהלך-הדברים המוגמר, שאין בכוחי לשנותו עוד.

רואה אתה: עכשיו, שעות אחדות לאחר שעזבה חווה את חדרי, חש אני ויודע כי אי-אפשר, פשוט אי-אפשר, שמה שהיה בינינו כבר הוא גמור ומסוים ואינו ניתן לשינוי. איני יכול להסכים שבגלל אותה החלטה כפויה שלי — שאני, שוטה שכמותי, ביקשתי לשבח את עצמי, את מצפוני, את שכלי, בגינה — לא אראה עוד את חווה, לא אחוש בזרועה החובקת את צווארי, לא אשמע עוד את גשימתה החפזת, הנרגשת... בקצרה — לא אוהב אותה עוד.

דומה, שרק משום-כך מבקש אני לחזור אחורנית, לתחילתם של דברים, ולבנותם מחדש, יודע אני כי אי-אפשר שהיו באמת כך, כפי שראיתם אני לבדי, או חווה לבדה. או פרד לבדו, או כל אדם אחר הנוגע בעניין לבדו... יודעני, איפוא, כי הכרח הוא לדברים שיתרחשו אחרת, באורה הפגישה המתמדת, הדינמית, בין רצונות ומחשבות ופעולות של בני-אדם רבים... ודאי, לכל המשתתפים בסיפור האחד, הכללי, יש חיים עשירים, מורכבים, גם מחוץ לאותן פגישות המהוות אותו; אפשר, דווקא אז, מחוץ לפגישות, נקבעים בלבם ובחיהם הדברים בעלי הערך באמת, המשפיעים גם על הפגישות עצמן, אך אני מנסה לבנות רק את סיפורן של

הפגישות לבדו — והוא סיפור זה אינו יודע, כביכול, אלא את נקודות-הצומת, שבהן מצטלבות דרכי אדם וגורלותיו מכוחו של ההכרח שהוא. יחד עם זה, גם כוחו של הרצון רב-הפנים, הקובע את משאלותיו ואת תבונתו רק בצומתי-דרכים אלה. והרי איפוא, לפניך הסיפור האחד של הפגישות השונות:

פגישה ראשונה

(גדעון נכנס לחדרם של נחום וראובי, נרגש כולו ממצאיה זו שבידו, רשימותיו של יריב, שנמצאו במקום שנטמנו לפני כשנתיים ימים).

"ומה אתה אומר לעשות בדפים אלה — שואל נחום, ספק בסקרנות ספק בהיתול — כלום רוצה אתה לשלוח אותם ארצה, על-מנת שיוציאום שם לאור? — דומני, שבארץ אין כבר ביקוש ל"סחורה" מעין זו.

"הבלים — עונה גדעון — אין זו שאלה של ביקוש כלל. חייבים יהיו להדפיסם. מעטות ביותר הן התעודות מסוג זה, שנכתבו בידי שליחים בזמן שליחותם, לפני מותם. ושנית — מוסיף הוא כמהסס — גם מעין צוואה יש בדפים אלה... מסתבר, שיריב לא מצא את מותו באורח ישיר בידי הנאצים אלא — או שהסגיר עצמו או שהוסגר על-ידי אחד הפרטיזנים. (והוא קורא קטעים אחדים מיומנו של יריב, שכבר ידועים לך).

"ובכן — שואל נחום — סבור אתה שצריך לגלות אם תיה זה מקרה של בגידה ואם כן, מי הוא ה"בוגד"?

"כן — עונה גדעון, בהיסוס-מה — סבורני שחובתנו היא, ליריב, לעצמנו..."

"וסבור אתה — מתערב ראובן בשיחה — שיריב עצמו היה מעוניין בכך? — הרי ידדו היות, לא כן? — סבור אתה שאילו הוא עצמו היה יוצא בשלום, היה מחפש את זה שהסגירו — אם אמנם — כדי לשפטו ולהענישו?"

"איני יודע — עונה גדעון — אפשר לא. היומן עצמו מרמז שלא היה רוצה בכך. אך מאידך — אל נשכח שיריב היה מושפע או ביותר מתנאי-חיהם של אותם פרטיזנים ושהתערבותו המרובה בחייהם טשטשה בודאי את כושר הבחנתו ואת רצון שיפוטו. אנחנו נמצאים במצב שונה..."

"יפה — אומר ראובן — נניח שאתה תהיה האדם אשר עליו נטיל שליחות זו. כיצד אומר אתה להוציאה לפועל? — הרי עדויות בכתב אין לך, להוציא רמזים אלה שביומנו של יריב. משמע, שתצטרך להסתמך בעיקר, או רק על עדויותיהם של אנשים; והללו, או ששכחו, משום שמבקשים הם לשכוח, מה אירע שם; או, אם זוכרים הם, שיהיו נוטים ממילא למצוא צידוק למעשיהם, להבינם, מתוך נקודת-הראות של או... שתי אפשרויות אלו גם יחד — כלומר, השיפוט של-אחר שיכחה או השיפוט מתוך ההתרחשות — שתיהן פסולות הן."

"מבקש אני — עונה גדעון — לחפש את הדרך השלישית, את שביל-הזהב. כלומר, רוצה אני גם להיות במקומם של האנשים, בעוד יריב חי, וגם לראותם מן הצד, בראייה אובייקטיבית, שקולה..."

"חייב אתה — אומר נחום — לוותר על האפשרות הראשונה."

"חוששני — אומר ראובן — שתתקשה מאד למזג את שתיהן. אם באמת תצליח להיכנס לעורם, איני מאמין שתוכל לנקוט גם בדרך השיפוט האובייקטיבית."

נראה — אומר גדעון, כבודאות (שאינה מצויה בלב) — מכל מקום, חייב אני לנסות."

"הו, כן, בודאי. הרשות נתונה לך" — אומר ראובן.

(גדעון יוצא מעל פניו בהרגשה כבדה, הרגשת-אשמה כמעט).

פגישה שניה

(בחדר-עבודתו-ומגוריו של גדעון, עם פרד ובנימין, אחד מאנשי הקבוצה).

"זה איי-אפשר — טוען בנימין — אין אתה יכול לדרוש מאנשים, המתכוונים לבנות יחד קיבוץ, שיהיו בולשים זה אחר זה או אלשיניים זה על על זה. הקיבוץ ייהרס לאלתר, אם נהג כן, בין אם נצליח למצוא את הבוגד ובין אם לאו. ומובטחני — ממשיך בנימין ואומר, בנעימה כמעט

הגיגית, צעירה— שאין בוגד בתוכנו. אך אם ישנו— מוטב שתגלה אותו בעצמך ואף לא תספר לנו על-כך... עניין רגיש מדי הוא זה, גדעון; סלק ידיך ממנו..."
 "ודעתך אתה, פרד" — שואלו גדעון.

"אני... כיוון שאנו כבר יודעים, ובודאי כבר דיברת על-כך עם אחרים, אין טעם שנעמיד פנים כאילו אין הדבר קיים. מוטב שנחטלנו מאשר ננסה עכשיו להעלימו. עם מי עוד דיברת, מלבדנו?"

"רק עם חווה ואלברט", עונה גדעון.

"זהרי לך — אומר פרד — ארבעה... וכולנו נחשוד, ממילא זה בזה. כיוון שקיימות העובדות..."
 "עובדות — מפסיקו גדעון — אפשר לשנות, להשכיח..."

"הו לא, עובדות שכבר קיימות, צריך לגמור ולא לנסות להשכיחן, החיים יעלו אותן שוב, אם לא נחטלן במודיניו".

"ומה דעת חווה על-כך" — שואל בנימין, מצדד מבטו של פרד.

"חווה... אין דעתה כדעתך, פרד".

"מדמה הייתי כך", אומר פרד, ברוח נכאה מעט.

"סבורה היא, איפוא — ממשיך גדעון — שאסור להעלות מחדש את הפרשה..."

"אילו שאלת אותי — מתפרץ פרד, בנעימה בוטה — לפני שהחילות, הייתי גם אני אומר לך אותו דבר, אף שהייתי אומר בהיסוס, כיון שאותי שאלת... אך אתה לא שאלת — אתה החלטת בדעתך כי אתה מערב אותנו בעניין זה. לכן איני סבור שאפשר, או צריך, להשתיק את העניין, וכולנו חייבים עכשיו לסייע לך לגלות... אף שבעצם, רק עניינך שלך הוא זה..."

"אינכם חייבים — עונה גדעון — לעשות כלום, אם אין רצונכם בכך, או אם סבורים אתם שגילוי זה עלול להזיק".

"נו, חדל, חדל לך, באמת — מתפרץ פרד שוב — גם אתה יודע עדימה אין רצוננו חשוב כאן, ואלו לשאלה השניה, שאלת הנזק, עליה נוכל לענות רק לאחר מעשה".

"כלום גם אז, בהרים — שואל גדעון — היית סבור כך, כלומר..."

"אז עוד יותר מאשר עתה. לאמתו, ההרים לימדוני תורה זו".

"איזו תורה?"

"תורה זו, משמע: שאם חפצי-חיים אנו, אם אנו מאמינים בהם, מוטב שלא נהיה טורחים לעשות את הבלתי-אפשרי, ומה שאתה דורש הריהו הבלתי-אפשרי! — מבכר אני, איפוא, לשמור על קיומו של רצוני ולא להעמידו למבחן שיודע אני כי למעשה אינו יכול לעמוד בו".

"אמור-נא, פרד — שואל פתאום גדעון, כמתחיל בבילוש — מה היתה עמדתך שלך כאשר שמעת מפי אותו אכר שהגרמנים דורשים את הסגרתו של יריב?"

"ממש כעמדתי עכשיו — עונה פרד — ופירושו, שהחלטתי להניח לדברים להעשות מעצמם".

"הבלים! — אתה רצית שיריב יוסגר לידי הגרמנים?"

"רציתי? — ודאי שלא, כלום, סבור אתה, יכולתי לרצות בדבר שכזה, ולהיות פרטיון, כלומר, מי שבהר במרד ולא בכניעה?"

"ואם כן..."

"אלא שגם אז ידעתי שאם רוצה אני לשמור על רצוני, ועל אידיאת-המרד שלי, אסור לי להעמידם במבחן..."

"איני מבין" — סופק גדעון כפיו, נואשות.

"אפשר שבאמת אינך מבין — עונה פרד, מתבונן בו במבט שהוא ספק רחמים ספק לגלוג — גם יריב לא הבין".

פגישה שלישית

חווה: "צריך אתה לסלוח לי, גדעון. באמת איני יודעת כיצד הגיעו הדברים לידי כך. והרי הבטחתי לעצמי שלא אתפס לשטות זו. והנה... רואה אתה..."

גדעון: "כלום חטא הוא אהבתך... בעיניך...?"

חוזה: "בגידה, מכל מקום... לא, לא — מפסיקה היא אותו לפני שיאמר דבר — לא בו, בפרד, אני בוגדת... רק בי בעצמי."

גדעון: "איי-אפשר שכן, חוזה, אם נאמנה את לעצמך — אין את יכולה לבגוד בעצמך. אם רק נאמנה את לעצמך..."

חוזה: "הו, לא, אינך הבין, סבור אתה — חפשיה אני להיות נאמנה לעצמי? — חפשיה לרצות לבחור בינך לבינו?"

גדעון: "באמת איני מבין..."

חוזה: "ודאי שלא... בעצם, גם אני לא... אלא שאיני רוצה שאצטרך להבין, איני רוצה בכך, ומכיון שהצגתי בפני עצמי את השאלה מה זכאית אני לעשות — חייבת אני להבין, ואיני רוצה בכך."

גדעון: (כמו בהיתול) "רוצה שאני אבחר במקומך, למענך?"

חוזה: "לא, לא לבחור. (בלחש) רוצה שתאהב אותי, שתיקח אותי בלי לשאול דבר, בלי לרצות מאומה, מלבד זה עצמו..."

גדעון: "אבל..."

חוזה: "כן, יודעת אני, האבל בעיני עומד, גם אצלך, אבל אני אשתו של אחר, אבל אתה שליח ויש לך חובות כלפי החבורה, אבל אהבה כשלנו עלולה להרוס את כל מה שבנינו כאן... אבל ואבל... ומרגע שקיימים "אבל" שוב אין חפשיים... ואני רוצה להיות משוחררת מכל אבל..."

גדעון: "וקודם אמרת שאינך רוצה שתצטרכי לבחור, כלום לא הבחירת היא פירושה היחיד של המלה חופש?"

חוזה: "לא גדעון, הפירוש היחיד של המלה חופש הוא הכפייה שתשחרר אותי מלבטי הצורך לבחור, אך כיוון שיודעת אני זאת — לעולם לא אשתחרר מלבטים אלה, ואם יש לי תקווה — הריהי בכך שהשחרור יבוא מאליו, בלא שאצפה לו כלל..."

גדעון: "והרי אין אנו רוצים בכפייה הבלתי-רצויה, נכון? — ואם רצויה היא הכפייה, כבר היא בחירה ושוב אינה כפייה... מה נעשה, איפוא?"

פגישה רביעית

"ועוד אינך יודע — שואל פרד — מי הוא האיש שאתה מחפש?"

"איני רוצה עדיין לדעת, פרד, איני רוצה לדעת..."

"מדוע — שואל פרד — כלום קרה דבר ששינה את תכניתך?"

(גדעון מסתכל בו כתמה אם הלה שואל בתום-לב את שאלתו) "קרה דבר-מה? — הו, לא, לא קרה כלום, אלא שרוצה אני במשהו..."

"אם רוצה אתה — קחהו."

"ואם אדע שבקחתי אותי — שואל גדעון — אהיה מוכרח לוותר על גילוי האיש שהסגיר את יריב, את ידידי, לידי הגרמנים?"

"אם תהיה מוכרח לוותר — אמר פרד — משמע שמוכרח תהיה, ותוותר, בעל-כרחך תוותר, כלום סבור אתה שזה שהסגיר את יריב לא היה מוכרח לנהוג כך?"

"מוכרח? — מדוע מוכרח? — האם יכלו להיות דברים שיצדיקו את הסגרתו..."

"אתה אומר יצדיקו — עונה פרד — כאילו יש איזה פירוש של ממש למלה זו... צדק... ואם תשכב עם אשתי, תהיה צודק? — ואל תאמר לי שגם אני עשיתי זאת, עם נשים אחרות, ועל-כך מגיע לי, כביכול, שאשתי תנהג כך כלפי, שאם תאמר לי זאת, לא אבין כלל מה אתה מדבר אלי, וגם אתה תעשה זאת, לא משום שתחשוב על הצדק, אלא משום..."

"מניין... מניין אתה יודע..."

"הו, אתה תעשה זאת, יודע אני, כשם שיודע אני שבסופו של דבר תחזור חוזה אלי."

"תדל! — קורא גדעון — אינך שומע מה שפיך מדבר! — ואם אמנם כן, אם אוהב את חוזה ואזכה גם באהבתה, לעולם לא אוותר עליה..."

"הו, אתה תוותר. מוכרח תהיה לוותר. לא תוכל להחזיק מעמד בידיעה זו שאתה גולת את אשתו של אדם ממנו, רק בזכות שידעת כי הוא הבוגד...".
 "אתה?"

"כן — עונה פרד — וכבר אתה יודע שאני הוא. יותר מזה: כיוון שאתה יודע שתזכה באהבתה של חווה — כבר מוותר אתה על תכניתך לגלות מי הבוגד. ואל תאמר לי גם הפעם חדל. בעצם, יכול אני כבר לחדול. איני צריך להוסיף ולסייע בידך להכריע" (פנה ללכת).
 "חכה. המתן רגע. כלום... כלום חווה יודעת?"
 "מה יודעת? — שאתה תזכה באהבתה?"

"לא — שונה גדעון — כלום יודעת וזיא שאתה הוא...".
 "אם אינה מנחשת זאת עדיין — אומר פרד בעצב — אני אספר לה".
 "לא! — לא! — אל תעשה זאת! — אל תספר לה. חכה. הנה אני מבטיח לך משהו: עוד היום אעזוב את המקום. ביני לבינה לא היה עדיין ולא כלום. ואני אעזוב לפני... אך אל תספר לה... איני רוצה שתחשוב כי אני מקבל את אהבתה רק מפני שאתה הוא...".
 "אם תחשוב כך — אומר פרד — ואם לאו, לא ישתנה כלום. וכבר אמרתי לך..."

פגישה חמישית

(פרד וחווה)

פרד: "נו, טוב. אני יודע שאינך מעיזה, משום מה, לעשות מה שאת רוצה בו בכל-לכך. כלום מבקשת את שאעזור לך בכך?"
 חווה: "במה, פרד?"

פרד: (כמעט בגסות, אף שמאחוריה מסתתרת תוגה של מי שנפגע גם באהבתו גם בגאוותו)
 "כלום מבקשת את, שאלתי, שאני אוליך אותך, כביכול, אל מישוה?"
 חווה: "...פרד!"

פרד: "ובכן, זאת לא אעשה, כמובן, אך את, את בכל זאת מבקשת כי כן יהיה. עכשיו את מתפללת בכל לכך שאני אהיה זה אשר אזכיר לך את הנשים האחרות אשר אתן בגדתי בר, לא כן? — הנה, כבר הזכרתי אותן באוזניך. כלום זה הדבר אשר את מצפה לו, כדי שתוכלי להכריע ולעשות את הצעד האחרון? — ובעצם, צעד זה עצמו כבר אינו משנה ולא כלום. את אהבת את גדעון, לא כן? — ואני... אני את הנשים ההן לא אהבתי... כן, חווה, ואת יודעת זאת. שכבתי אתן, אך לא אהבתי אותן..."

חווה: "או מדוע, פרד, מדוע? — לא, איני שואלת אותך על השנים שבהן היית בהרים ואני בעיר. איני רוצה לדעת דבר על אותן שנים..."

פרד: "מחויבת את לדעת. הכל מחויבת את לדעת. שהרי גם באותן שנים אהבתי רק אותך. גם את, רק חכיתי ליום — אם גם לא הייתי בטוח כי יבוא — שבו שוב נהיה יחד..."

חווה: "אבל, אחרי-כך, פרד, אחרי שהיננו יחד. הרי גם אז... יודעת אני..."
 פרד: "אמת, גם אז. ואני עצמי סיפרתי לך. מדוע? — אולי... משום שאני לא שכחתי מעולם אותן שנים שבהרים... אולי משום שביקשתי כל הזמן להמשיך אותה חיות-הרים..."
 חווה: "זה... זה אמרת לי לא פעם. ועד היום איני מבינה... כיצד אפשרי הדבר... והרי כל-כך רע היה..."

פרד: "רוצה את לדעת מדוע? — רוצה לדעת את כל האמת?"
 חווה: (כנבהלב) "לא, פרד. לא רוצה... לא רוצה... אני, איני רוצה להמשיך... וכל-כך הייתי מבקשת, ועודני מבקשת, שגם אתה, תחדל סוף-סוף... אבל אתה המשבת. אפילו אל אותן הנשים עצמן הלכת, אחר כך... אילו היית אומר לי שאוהב אתה אשה אחרת... לא הייתי סולחת לך, אפשר, אך הייתי מבינה... אך אתה הלכת אל אותן נשים, מכווערות, עלובות... כן, אני יודעת שלא אהבת אותן. ואם כן — מדוע? — מדוע?"

פרד: "משמע, בכל זאת רוצה את לדעת? — משום שאתן הייתי אדון לחיי. משום שאתן ידעתי כי אין מקום כלל לשאלות של בחירה, או נאמנות, או לבטיימצפון. הן היו שלי רק משום שהיו

שלי. ותו לא. וגם חיי או, בהרים, היו שלי רק משום שהיו שלי. ואני עשיתי בהם כרצוני. דווקא משום שלא רצוני היה זה כלל... אינך מבינה? — האדנות האמתית על החיים אינה נרכשת אלא בשעה שאין ברירה אחרת. רק בשעה שאיש אינו עשוי לסייע לך לחיות או לבחור בדרך זו או אחרת. אלא הכל נתון, גזור — ומוכרע. ואתה חייב לבחור רק במה שכבר ניתן מראש לבחירתך.”

חוזה: “מה אתה מדבר פרד? — והלא מי כמוך יודע שיכול היית...”

פרד: “הבלים. בחרתי במה שכבר כפוי היה עלי לפני כן. ודווקא משום כך אדון הייתי לחיי ולמעשי... ולאמתו — כולכם כמוני, אלא שלא הבינותם את הדבר. ועליכן אין אתם רוצים להמשיך, אלא לשכוח... יפה. רוצה את לשכוח? — לכי אליו. עמו תוכלי להשתחרר מזכרונות העבר. אך האמנם תשתחררי? — החיים שחיינו יחד, כמו שהיינו אותם, כלום לא יהיו חוקים יותר מן אהבה, גם יותר ממך? — את לא חרצי לחזור אליהם, אך כלום לא יכמו עליך וביד חזקה יחזירוך אליהם?”

פגישה ששית

(בחדרו של ראובן, לשם ברת גדעון גם לבקש עצה, גם מפחד...)

ראובן: “ומניין יודע אתה כי הוא האיש?”

גדעון: “בעצם — מפיו שלו יודע אני. ולא קשה לי לזהות את פרד עם אותו X שבימונו של

יריב.”

ראובן: “ונתת דעתך עליך מדוע קרא לו יריב X ולא בשמו הוא?”

גדעון: “יודאי נתתי דעתי על כך. בימים האחרונים לא חשבתי אלא על יריב, נסיתי להעמיד

עצמי במקומו. לבחון כיצד הייתי אני נוהג, והאם הייתי נוקב בשמו של אותו X ואם לא...”

ראובן: “ומה החלטת?”

גדעון: “לא החלטתי... ככלות הכול, לא הייתי שם, במקומו, וכל מה שאני יודע, רק מפי השמועה או הקריאה אני יודע. ואם באמת סבר יריב שאין דרך אחרת אלא הסגרתו בידי הגרמנים, אפשר שצדק... אפשר שאין כל חשיבות לכך מי היה אותו X. כביכול, לא היה אלא שלוחם של כוחות חוקים ממנו ומיריב גם יחד... אך איני יכול, מבין אתה, איני יכול לדעת זאת... ודומה, שגם איני רוצה בכך... איני רוצה להיות באמת במקומו של יריב... דבר נורא הוא זה, שיהיה מוטל עליך להכריע מרצונך בדבר שלאמתו כבר הוכרע בלעדך...”

ראובן: סלחנא שאני שואל אותך, אבל... אתה באמת אוהב אותה? — כוונתי, לא בלבד

מבקש להצילה, אלא...”

גדעון: כן... עכשיו יודע אני כי כן... בתחילה, דמיתי שרק משתעשע אני במחשבה כי אשה צעירה ונאה עשויה כך להעריץ אותי, לרצות בי, אך עכשיו, עכשיו אני אוהב... ומעודי לא שיערתי כי אפשר כך לאהוב... מעודי לא שערתי כי אני מסוגל לאהוב כך, מעבר לכל חשבון... לא, לא מעבר לכל חשבון. שהרי יודע אני כי יש בה חטא, באהבתי.”

ראובן: “חטא? — מדוע חטא?”

גדעון: “שאין אדם, כמדומה לי, רשאי לרצות לאבד כך את עצמו. ואני... אני רוצה לאבד את עצמי באהבה זו, להיות אנוס לאהוב, מעבר ליכולת הבחירה. אכן, כדי למצוא את עצמי מחדש, אבל כבר לא כמו שהייתי, כי אם אחר, שונה... למצוא, איפוא, את עצמי כאשר בתוכי מותכים ויצוקים כליל גם חייה שלה, וממילא — אין הם חייה שלה בלבד, אלא הם גם חייה בעבר, וחי אחרים שנמוגו בחייה שלה...”

ראובן: “וצריך אתה להוסיף: וחי אותו איש שהיה בעלה... ופירושו של דבר, שבאהבתך

אותה, תחיה ממילא גם את בגידתה, גם את...”

גדעון: (לאט) “כן, אמנם כן, איני רוצה בכך, אבל אני יודע כי כן. והרי זה חטא, ראובן, לא

כן? — חטא הוא שאטיל על עצמי גם את הפשעים וגם את החובות שלא פשעתי ולא חבתי

מעודי ואף איני יודע מדוע נפשעו ומדוע נתחייבו...”

ראובן: "עד שלא תחיה אותם בפועל ממש — לא תדע. אך אם תדע — אפשר שתרצה להשחרר מהם... להשתחרר, משמע, גם מאותה אהבה".

גדעון: "ואם היא אשר תרצה?"

ראובן: "היינו הך. אחרי שתאהבו זה את זה, לא יהיה כל הבדל בדברי, אם אתה תרצה בשחרור, בשיכת כל אותם פשעים וחובות, או היא. למעשה — שניכם תרצו בכך. כן, גדעון. אתם תרצו בכך. שהרי היא, בודאי שלא תהיה חפשיה מעבר זה אלא אחרי שתהיה אתך, אחרי שתחיה היא את חייך שלך, ובאמצעותם, בגללם, תוכל להגיע גם אל השיכחה".

גדעון: "לחזור אליו — ולשכוח?"

ראובן: "כן. אחרי שתאהב אותך — תוכל לחזור אליו ולשכוח. ולא לפני כן. ולא בלערי אהבתך. אך גם לא אם תתמידו באהבתכם. כי אם תתמידו בה — לא תשכח, לא תשכחו. לעולם תהיו נושאים בקרבכם את החטא. אך..."

גדעון: (כמעט בצעקה) אך אי־אפשר באהבה אשר כזאת. אי־אפשר שנאהב זה את זה. רק כדי שנוכל לשכוח... אהב אני אותה, אמרתי לך, ובאהבי אותה רוצה אני בה, לעולם..."

ראובן: "עדיין אינך יודע, גדעון. חייב אתה לממש תחילה את אהבתך, ורק אחר־כך..."

גדעון: "ומה אעשה בו?"

ראובן: "במי?"

גדעון: "בו, בפרד, כבוגד..."

ראובן: "עדיין אינך יודע אם הוא..."

גדעון: "במִי־פיו אמר לי".

ראובן: "מה אמר לך? — מה סיפר? — מה יכולת להבין מדבריו? — צריך אתה לחיות את בגידתו, על־מנת שתדע אם אמנם בגידה היא".

גדעון: "ואם אדע? — וכאשר אדע?"

ראובן: "חכה ותראה. בעצמך תמצא את התשובה".

פגישה שביעית

(בסוגריים: אותה לא אתאר לפניך, מאיר. גם לא תדע מאומה, אם אכתוב עליה, שעיקרה — במה שרק שני אנשים שאוהבים זה את זה באמת יכולים לדעת על אהבתם ועל עצמם, בזכותה של אותה אהבה, ולפניך אוכל לתאר רק את מה שבא אחר־כך, כלומר: רק אותם דברים שבאהבה, שיוצאים מתחום פגישה האוהבים ומשתלבים גם בגורלותיהם של אנשים אחרים).

פגישה שמינית

(בחדרו של גדעון, בשעת רוויה ופכחון, מקץ הלילה השלישי לאהבתם)

חוה: "אצטרך לומר לו..."

גדעון: "כלום אינו יודע?"

חוה: "ודאי שידוע, יודע שאני אתך. אבל אינו יודע עדיין שמבקשת אני להיות אתך גם מתר, גם מחרתיים, תמיד, סבור הוא, איני עשויה, איני יכולה להיפרד מעליו כליל..."

גדעון: (כמו מהתל) ומה את סבורה?

חוה: "אני השתחררתי ממנו, גדעון, השתחררתי כליל. שוב איני נושאת בתוכי כל אותם זכרונות איומים של בגידתו בי, של בגידתו..."

גדעון: "ושל בגידתו ביריב, ומניין את יודעת?"

חוה: "הוא סיפר לי. כלומר, לא באלה המלים, אך אין זה חשוב... חפשיה אני מכל זה. שומע אתה — שוב איני שייכת אלא לעצמי, ופירושו של דבר — איני שייכת אלא לאהבתי, לך... חפשיה אני..."

גדעון: "אני מפחד, חוה. מפחד מפני החופש הזה".

חוה: "מפחד?"

גדעון: "כן, חוה. מפחד, שדווקא החופש הזה יקשור מחדש את חייך בשלו, בשלו —

ולא בבגידתו בך, או ביריב. מאלה תהיי חפשיה באמת. אבל בתוכך, במעמקים, עשויה את דווקא בשל כך... הוא יחזור ויהיה אדון לחייך, דווקא בשל החופש הזה..."
 חווה: "ואתה גרעון? — כלום אין אתה רוצה... כלום אין אתה רוצה להילחם למעני, למען אהבתנו?"

גדעון: "רוצה? — אני אוהב אותך, חווה. לא מליצה היא — אני אוהבך כאשר לא אהבתי מעודי. ויודע אני כי אוסיף לאהוב אותך ויהא עליך אשר יהיה..."
 חווה: "יהיה עלי, אשר יהיה? — ולא עלינו, על שנינו?"

גדעון: "אני אוהב אותך... אבל באהבי אותך, לא רק אותך אני אוהב, אלא גם את חייך כולם. וסייך אינם שלושה לילות אלה בלבד. חייך הם, גם עברך, גם פרד... ואת — כאשר את משוח-רת מחטאיו, כלום משוחררת את מחייך? — כלום יכולים אנו להשתחרר מהם? — אני רוצה בך, חווה. רוצה בך כאשתי, לעולם. אך היכולים אנו... היכולים אנו לבנות את אהבתנו במחיר זה של חורבן-חיינו של פרד, שהוא גם חורבן חייך שלך?"

חווה: (לאחר דומיה ארוכה) "פרד... אפשר שלא ירצה בי אם ידע כי סיפרתי לך שהוא..."
 גדעון: "לא חווה. אסור לך לומר לו שאת יודעת. שהרי משוחררת את מחטאיו. צריכה את רק להיות בטוחה כי אמנם חייך כבר אינם כפותים לחטאיו... וגם אני... גם אני צריך לדעת..."

חווה: "ואינך יודע? — שאם אינך יודע, משמע שאינך אוהב אותי באמת..."
 גדעון: "לא, לא, אל תאמרי זאת! — איני סבור שמישהו אהב אותך, או יאהבך, כאשר אהב-תיך... אלא... אפשר שהחיים לאמתם אינם בנויים על האהבה... אפשר שאהבה כשלנו, כאהב-תי שלי, היא דבר שאין לו מקום כלל בחיים לאמתם... אפשר שהחיים לאמתם הם החיים שפרד יודע אותם — והם חייך שלך — והזכרון והשחרור ממנו, והרצון להתמיד בו ולשכות אותו גם יחד; והם האדנות והכניעה; והם הרציפות וההפסק... אפשר שאהבה כמו שלנו רק הפסקה היא ברציפות החיים... אפשר שרק לכך נועדה... עדיין איני יודע... וגם את אינך יודעת... הוא, לא. בי תתמיד אהבה זו כזכרון חי לעולמים, כמשאת-נפש חיה לעולמים... אבל מאחר ששלושה ימים ולילות חיתתי את חייך — כבר שייך אני להם כאפשרות של בחירה. ואת היא זאת שתצטרכי לבחור ביני לבין פרד, בין הרציפות לבין ההפסקה, בין האדנות לכניעה..."

חווה: "אני? — — — רק עלי מוטל לבחור?"
 גדעון: "לא רק עליך, גם עלי, אך עלי — כחלק מחייך. וחוששני — רק חלק אני בהם... שאת כפית עלי, באהבתך, את חייך ואיני יודע אם יש בי גם הכוח לחיותם בשלמותם, עד תחילתם ועד סופם... איני יודע, חווה... לא רק את צריכה לבחור, גם אני. אבל כלום לא אבחר, עכשיו, במה שחייך יכפו עלי? — — —"

חווה: "דומה עלי, שכבר יודע אתה מה יכפו..."
 גדעון: "יודע — ולא יודע. כשאשמע את תשובתך שלך, אומר לך מה יודע אני. ולא תהא זו, כמובן, אלא ידיעת הצופים לאחור. כשאהיה צופה לאחור, אפשר שאומר לך שיודע אני כי נשארתי זר, אחד שבא מבחוץ... אפשר שאומר לך כי אין אהבתי אלא כפלישה אל תחום לא-לי. בפלישה זו, אצליח אמנם לכבוש את הארץ הנכספת לשעה קלה — כאשר הצלחתי — אך מגורש אהיה ממנה שוב — כאשר אגורש — גם אם אעמוד תמיד בגבולה ואהיה נכסף אליה תמיד, כאשר אמנם אהיה..."

מנישה תשיעית

פרד: "כן. אני הוא, וגם בהשתחררך ממני, מן הבוגד בך, מן הבוגד ביריב, עוד אני הוא אשר חי בתוכך, אשר אלי תחזורי, אשר עמי תחיי, חייבת את זאת לא לי בלבד, כי גם לעצמך, גם לכל אלה אשר עמנו כאן. כן, אנו נהיה אולי אסירי-תודה לך על שבלא-יודעים שיחררת גם אותנו מתודעת היות-בוגד-בתוכנו; על שבלא-יודעים שיחררת אותנו מן הזכרון הזה, שהיה עשוי להחריב את חיינו. אבל אי-אפשר שעשית זאת כדי להחריבם בדרך אחרת, ולו גם דרך האהבה. ואין אהבתך לגדעון שקולה כנגד חובתך זו לי, לך לעצמך, לכולנו, לעברנו, לעתידנו..."
 חווה: "רוצה אתה שאבחר בין אהבתי לבין חובת זו?"

פרד: "לא, חווה. לא אני מעמיד אותך במבחן זה. כבר את עומדת בו. גם בלעדי. וכיוון שאת עומדת בו אין אהבתך לגדעון יכולה לשחרר אותך ממנו. כלום רוצה את להתמיד באהבתך אליו. כאשר יילוה עליה תמיד גם מבחן זה, ירדוף אותה, ירחף עליה כצלם השחור של הימים שעברו עלינו יחד וכצלם השחור שבעתים של הימים שהיו יכולים לעבור עלינו יחד, אלמלא הלכת עם גדעון? — — — והבינינא: לא את עצמי רוצה אני להציל. אני... אני סיפרתי לגדעון מי הוא זה שהסגיר את יריב... תמהני אם ירצה, אם יוכל, להענישני בעבור זה... סבורני, לא ירצה ולא יוכל... אך רוצה אני להציל את חיינו, את חייך... אינך יכולה לבנות את אהבתך על חרבותיהם."

חווה: "כן, פרד. סבורתני גם אני שאיני יכולה. שהרי גם הוא אמר כך..."

פרד: "גדעון? ... כך אמר? — משמע..."

חווה: "משמע, שגם להענישך לא יוכל... כבר לא יוכל..."

פגישה תשיעית

גדעון: "ולפני שיבואו גם האחרים, רוצה אני לומר לך פרד, משהו..."

פרד: "יודע. — אינך מחויב."

גדעון: "רק אל תחשוב כי למענך... למענך לא הייתי עושה דבר... למענה אני עוזב אתכם..."

פרד: "גם למענך אתה, גדעון. באהבתך את חווה רכשת כאן דבר, אשר רק באבדך אותו יכול אתה לשמור עליו באמת... אילו היית מוסיף לחיות אתה, היית מאבד אותו. מאבד גם את הטעם העיקרי לאהבתך... מוטב לך, איפוא, שלא להעמיד את רצונך לאהוב את חווה במבחן זה של חיים אתה... שהרי בעיניך שלך, דבר נורא יהיה זה אם תאבד את הטעם לשאיפתך דווקא בהשיגך אותה..."

גדעון: "ובעיניך, פרד?"

פרד: "אני? — כבר אמרתי לך: אני מודה רק בעובדות קיימות."

גדעון: "יפה, איפוא. ואני איני מודה בהן! — אמורנא לחוה בשמי — שאני לא אוכל עוד להגיד לה זאת — שאוהב אני אותה, שמאמין אני באהבתי, שאשמור עליה לעד, שתמיד אהיה עומד על גבול-חיייה ונכסף לכבוש אותם מחדש..."

פרד: "איני סבור שאוכל לומר לה..."

גדעון: "גם אין זה חשוב, בעצם. לא כדי שהיא תדע זאת, אתמיד באהבתי אליה. אין אני עשוי עוד לאבדה, אם כך ואם כך..."

פרד: "אפשר צריך הייתי להודות לך. אבל איני מודה. לא משום שמתכייש אני בכך, אלא משום שלא נהגת אלא כפי שמזכירך היית לנהוג."

גדעון: "לא, אלא כפי שרציתי."

פרד: "דומה שהיינו הך, לא כן?"

פגישה עשירית

(בסוגריים: "זוה סוף הפרשה, מאיר, סופה אך לא סיומה. הנה חזרתי וסיפרתי לך את הסיפור האחד. מן הסתם שונה הוא ברב או במעט מסיפוריהם הנפרדים של כל אחד מהמשתתפים בחזיון-תוגה-והתולים זה. אך לאמתו, אין הבדלים אלה נחשבים בעיני כלל, אם אינם מרמזים גם על התקווה, ומה דעתך אתה — כלום אין דבר זה, שמסוגל הייתי לכתוב, כביכול, את הסיפור-האחד בצוותא עם האחרים, מסייע לי, ולו גם במקצת שבמקצת, לטפח בלבי תקווה זו? — שאם לא כן, יכול אני לשלח את הזכרון החי כל-כך עמי — וכן גם יישאר — לכל הרוחות ולהתחיל פרשת-חיים חדשה. בדרכו של פרד... לא, מאיר, איני יודע אם יכול אני לעשות זאת. שהרי מובטחני שאשוב ו"אכתוב" סיפור זה האחד עוד פעמים לאין ספור, עד שמתוכו-עצמו תצמח לא התקווה לבדה אלא גם התגלמותה הממשית, שגם האהבה וגם הידיעה-לבחור תחינה בה מחדש"...))